Indbydelsesskrift

til

Kjøbenhavns Universitets Fest

i Anledning af

Hans Majestæt Kongens

Fødselsdag

den 6te October 1848.

Heri: Bidrag til at oplyse nogle ontologiske Udtryk i Aristoteles's Metaphysik.

Af

Frederik Christian Sibbern.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Til at gjøre nogle visse af den Aristoteliske Terminologies Udtryk (thi Aristoteles er en af de Philosopher, hos hvilke en bestemt Terminologie træder os imøde), især dog den saa hyppigt forekommende Udtryksmaade at construere Infinitiven εἶναι med Dativ (f. Ex. τὸ ἀγαθῷ εἶναι, τὸ λευκῷ εἶναι), til Gjenstand for en fornyet Overveielse, med særdeles Hensyn til, hvad der om den sidste Udtryksmaade er fremsat af Trendelenburg i Rheinisches Museum (zweiter Jahrgang, 1828), til hvis Antagelser de Senere synes ganske at have holdt sig, er jeg bleven foranlediget ved Rector i Sorø Dr. Bojesens nylig udgivne Skoleprogram: "Om den philosophiske Betydning af Ordet ἀρχή (Princip) hos Aristoteles". Jeg har allerede i et af vore offentlige Blade bevidnet denne Forfatter min Glæde over, at han, ved at tilføie danske Oversættelser til alle de aristoteliske Steder, han citerer, har givet os Prøver paa sand fortrinlig Oversættelse af Aristoteles. Oversættende med fiin Sands for Grammatik og Sprog og Tanke og en hertil svarende Nøiagtighed, oversætter han tillige saa, at han ei lader os i Tvivl om, hvorledes han har forstaaet Stederne. I det Haab, at han vil give os et eller andet af Aristoteles's Skrivter heelt i Oversættelse, har jeg villet bidrage Mit til at bestemme, hvorledes nogle visse Udtryk i den Aristoteliske Terminologie maatte være at opfatte og gjengive. Denne Sag er i den Grad lige meget Philosophens og Philologens, at denne uden hiin, hvilken han forresten vil kunne indbefatte i sin egen Person, ei vil komme igjennem de Aristoteliske Vanskeligheder, hvilket maaskee endda kun vil kunne lykkes saa, at Uforklarligheder stykkeviis ville blive staaende, ei blot i Henseende til enkelte Linier, men og i Henseende til en eller anden større Strækning af Tankegangen. Aristoteles selv skriver ofte kun skizzerende i det Enkelte og fragmentviis i det Hele. En saadan gjennemførende Continuitet, som den Platoniske i Republiken, have vi ei i Aristoteles's Metaphysik.

For strax at føre Læseren ret midt ind i Sagen, vil jeg begynde med at lade aftrykke, og derpaa i en saavidt gjørligt ordret men dog tillige forklarende Oversættelse søge paa Dansk at gjengive, Begyndelsen af Aristoteles's Metaphysiks 6te Bog Cap. 6. Dog maa jeg forud bemærke Følgende:

Man maa ved dette og mange andre Steder i Aristoteles's Metaphysik og i flere af hans Skrivter tænke sig ind i hans hele Stilling. Som en legemlig Gymnastik havde Grækerne ogsaa en meget forfinet, eller om jeg saa maa sige udfinet, logisk Gymnastik. De vare meget subtile Tænkere. Man sætte sig t. Ex. ind i følgende Tilfælde, hvilket jeg tænker mig paa egen Haand, hvorfor jeg ogsaa vil lade Exemplet være reent nordiskt: Ved at omtale hiin berømte Norges Konge Harald Haardfager, kunde Nogen vel komme til f. Ex. at sige: "men til Sligt stod ei den haarfagre Konges Hu"; eller "den Haarfagres Charakteer var en ganske anden". Nu tænke man sig, at Nogen svarede: "hvad har det "haarfagre" her at gjøre? Det var Kongen, som tænkte saa, men ei den haarfagre Konge, endsige den blotte Haarfagre"; og at den Anden saa gjensvarede: "Jeg er aldeles berettiget til at kalde ham den haarfagre Konge; thi haardfager var han ligesaavist, som han var Konge. Den haardfagre Konge og Kongen simpelthen ere her Eet". Man vil vel see, hvorledes subtile Dialektikere kunde disputere i det Uendelige om, hvorvidt Haarfagerheden hørte med til Kong Haralds Væren, især hans egentlige Væren, eller ikke. Til slig Dialektik havde nu de Atheniensiske gode Hoveder stor Tilbøielighed.

Vi vilde, mindre reent formelt logiskt subtiliserende, men mere tilbøielige til at lade vort Øie for Natur og Naturforhold raade, uden Tvivl strax spørge, om ei hans Haarfagerhed har staaet i en saadan organisk Sammenhæng med hans hele øvrige Natur, at, hvis denne ei havde ført det skjønne Haar med sig, turde den vel ogsaa have ført en sjælelig Natur med sig, som ei i Eet og Alt havde været den samme; ikke at tale om, at den Berømmelse, man tidligen kan have ydet den smukke Dreng for det smukke Haars Skyld, kan have faaet Indflydelse paa Æresdrivtens Udvikling hos ham, da jo paa et saadant Haar en Krone, som hele Norges Krone, maatte tage sig anderledes godt ud, end paa et stygt Haar.

Men saadan dybere reel, naturindtrængende og i Menneskelivets Naturbevægelsesgang indskuende Betragtning sporer man vistnok ikke at have hørt Grækerne særdeles til. Desto mere derimod yndede de de subtile formelt logiske Disputationer og Discussioner.

I Forhold til al slig mangfoldig finere Tankeforbindelse og Tankeforfølgelse har nu Aristoteles funden sig, og man seer ham ideligen dertil at tage Hensyn, ei allene, hvor han udtrykkeligen tilkjendegiver, at han vil begynde en Exposition med at omtale Sagen dubitativt, men ogsaa hvor han ei saa lige gaaer herpaa ud, ja paa det Bestemteste vil fastsætte, og derfor bestrider modsat Paastand.

Metaph. Lib. VI*), cap. 6. *Πότερον δὲ ταὐτό ἐστιν ἢ ἕτερον τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἕκαστον, σκεπτέον. Ἔστι γάρ τι πρὸ ἔργου πρὸς τὴν περὶ τῆς οὐσίας σκέψιν. Ἕκαστόν τε γὰρ οὐκ ἄλλο δοκεῖ εἶναι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας· καὶ τὸ τί ἦν εἶναι λέγεται εἶναι ἡ ἑκάστου οὐσία. Ἐπὶ μὲν δὴ τῶν λεγομένων κατὰ συμβεβηκὸς δόξειεν ἂν ἕτερον εἶναι, οἷον λευκὸς ἄνθρωπος ἕτερον καὶ τὸ λευκῷ ἀνθρώπῳ εἶναι. Εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ, καὶ τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι καὶ τὸ λευκῷ ἀνθρώπῳ τὸ αὐτό. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ λευκὸς ἄνθρωπος, ὥς φασιν. Ὥστε καὶ τὸ λευκῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ ἀνθρώπῳ. Ἢ οὐκ ἀνάγκη, ὅσα κατὰ*

---

*) Hos Dem, som ei tælle den anden Bog med, — fordi den er af tvivlsom Ægthed, og i al Fald kun kan betragtes som en ny Indledning, efterat første Bog allerede har givet en saadan, ligesom da og den tredie ei knytter sig til den anden, der snarere bebuder en Naturlære, men til den første, — bliver naturligviis den 7de Bog kun at anføre som den 6te. Saaledes skeer det her. Jeg bemærker Dette, deels fordi den Berliner Qvartudgave, der opfører anden Bog som I, minor, ifølge heraf heelt igjennem tæller een Bog mindre, end den ældre græske Text, hvilken Uovereensstemmelse man ved Benyttelsen af den, samt af dens tredie Deel, som indeholder samtlige ældre latinske Interpretationer, ei maa lade sig forvilde af, deels for at De, som have den lille Leipziger Stereotyp-Udgave, kunne vide, at jeg her mener den Bog, som denne giver den Overskrivt VI (VII); og saaledes vil man ved alle mine følgende Citationer iagttage, at, naar jeg citerer en Bog af Aristoteles's Metaphysik, bliver der i denne Udgave ikke at see paa det Tal, som i Linien over Siderne staaer i Parenthes. Endnu bemærker jeg, at denne lille, ganske fuldstændige og beqvemme Udgave følger den gamle Text, hvorfor man ved hvert enkelt Sted, man specielt vil benytte, maa conferere hiin det preussiske Akademies ved Immanuel Bekker foranstaltede Qvartudgave. Jeg tilføier, at jeg, benyttende hiin i det Hele, har optaget af den nye, hvad den syntes mig at have bedre.

συμβεβηκὸς, εἶναι ταῦτα; Οὐ γὰρ ὡσαύτως τὰ ἄκρα γίνεται ταὐτά· ἀλλ' ἴσως γ' ἐκεῖνο δόξειεν ἂν συμβαίνειν τὰ ἄκρα γίνεσθαι ταὐτὰ κατὰ συμβεβηκός· οἷον τὸ λευκῷ εἶναι, καὶ τὸ μουσικῷ εἶναι· δοκεῖ δὲ οὔ. Ἐπὶ δὲ τῶν καθ' αὑτὰ λεγομένων, ἀεὶ ἀνάγκη ταὐτὰ εἶναι· οἷον εἴ τινές εἰσιν οὐσίαι, ὧν ἕτεραι μή εἰσιν οὐσίαι μηδὲ φύσεις ἕτεραι πρότεραι, οἵας φασὶ τὰς ἰδέας εἶναί τινες. Εἰ γὰρ ἔσται ἕτερον αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι καὶ ζῷον καὶ τὸ ζώῳ εἶναι, καὶ τῷ ὄντι καὶ τὸ ὄν, ἔσονται ἄλλαι τε οὐσίαι καὶ φύσεις καὶ ἰδέαι παρὰ τὰς λεγομένας, καὶ πρότεραι οὐσίαι ἐκεῖναι, εἰ τὸ τί ἦν εἶναι οὐσίας ἐστί. Καὶ εἰ μὲν ἀπολελυμέναι ἀλλήλων, τῶν μὲν οὐκ ἔσται ἐπιστήμη, τὰ δ' οὐκ ἔσται ὄντα. Λέγω δὲ τὸ ἀπολελύσθαι εἰ μήτε τῷ ἀγαθῷ αὐτῷ ὑπάρχει τὸ εἶναι ἀγαθῷ, μήτε τούτῳ τὸ εἶναι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη τε γὰρ ἑκάστου, ὅταν τὸ τί ἦν ἐκείνῳ εἶναι γνῶμεν. Καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἔχει. Ὥστε εἰ μηδὲ τὸ ἀγαθῷ εἶναι ἀγαθὸν, οὐδὲ τὸ ὄντι ὂν, οὐδὲ τῷ ἑνὶ ἕν. Ὁμοίως δὲ πάντα ἐστὶν, ἢ οὐδὲν τὰ τί ἦν εἶναι. Ὥστ' εἰ μηδὲ τὸ ὄντι ὄν, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. Ἔτι ᾧ μὴ ὑπάρχει ἀγαθῷ εἶναι, οὐκ ἀγαθόν. Ἀνάγκη ἄρα ἓν εἶναι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι· καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ καλῷ εἶναι, ὅσα μὴ κατ' ἄλλου λέγεται, ἀλλὰ πρῶτα καὶ καθ' αὑτά.

"Enten det er det Samme eller noget Andet: Det, hvad Tingen i sit Væsen er, og det specielle Givne (hver enkelt bestemt Ting), maae vi nu overveie. Thi det gjør ogsaa Sit med til Undersøgelsen af Det, som er det Værende. Den specielle givne Ting synes nemlig dog ei at være Andet, end sin egen Værelse (eller sit eget Værende, eller selv at være Det, som er det Værende); og Væsenet siges ogsaa at være hver speciel given Tings Værende. Hvad nu imidlertid for det Første angaaer det blot Accidentelle, saa maa det dog synes at være noget Andet; som for Exempel hvidt Menneske noget Andet end hvidt Menneskes Væren; thi var det det Samme, saa maatte ogsaa her Menneskeværen og Hvidmenneskeværen være det Samme. Thi vi antage jo her, at Menneske og hvidt Menneske er det Samme; (jeg forstaaer Dette saa: den Ting, vi have for os og kalde det og det Menneske, er jo den samme, som vi kalde det hvide Menneske). Saa at altsaa det, at her er et Menneske, og det, at her er et hvidt Menneske, her jo sige det Samme. Eller er det ikke nodvendigt (følger

Dette just ikke), at det er det Samme, naar vi have med Accidentelt at gjøre? Yderlighederne (* det vil sige selve Prædicaterne) ere dog ei paa samme Maade det Selvsamme. Dog maaskee kunde det synes at treffe sig, at Yderlighederne bleve de selvsamme per accidens (ifølge tilfældig Tilsammentræden), f. Ex. hvid Mands Væren og Musiker-Væren.**) Men det synes ei saa. — Hvad derimod angaaer alt Det, som siges i og for sig, saa maa det altid være det Samme (nemlig Tingens egentlige Væren og det specielle Bestemte maa her være det Samme). Saasom, dersom der ere visse Grundværende, forud for hvilke der ei ere andre Grundværende eller andre Naturer, saaledes som Nogle sige Ideerne at være. Thi dersom det skulde være noget Andet: selve det Gode og det Godes Væren og Dyr og Dyrs Væren og overhovedet det Værende og det Værendes Væren (ens og det at ens er), saa maatte der være andre Grundværende og Naturer og Ideer, foruden de nævnte, og hine maatte være de forudgaaende Værende, saafremt ellers Væsen (τὸ τί ἦν εἶναι) er Noget, som tilkommer et Grundværende (altsaa forudsætter et saadant). Og hvis de nu vare adskilte fra hinanden, saa vilde de ene ikke være Gjenstande for nogen Viden, de andre ikke være værende Ting. Ved at være adskilte forstaaer jeg, hvis det hverken hørte selve det Gode til at have Tilværelse (eller at træde frem), ei heller tilkom det fremtrædende Gode (eller rettere det Godes Fremtræden) at være Godt.***) Videnskab gaaer nemlig ved hver Ting ud paa dens egentlige Væsen. Og som med det

---

*) Man see her Scholierne, hvor det hos Alex. Aphr. derom hedder: ἄκρα λέγων τοὺς κατηγορουμένους ὅρους, hos Asclepiades: τουτέστι τὰ κατὰ συμβεβηκός.

**) Baade Hengstenberg i sin Oversættelse af Metaphysiken og Zell i sin af Aristoteles's Organon oversætte μουσικός ved "dannet Mand". Men egentligen betegner Ordet dog kun den ved Muserne, ved Poesie og Konst, maaskee ved Det, vi kalde humaniora, dannede Mand. Her paa dette Sted, hvor det ingen Forskjel gjør, enten Ordet forstaaes saa eller saa, har jeg oversat bogstavelig.

***) Jeg iagttager saa meget, jeg kan, hvor Originalen hverken har den bestemte Artikel eller tilføier et τε, ogsaa i Oversættelsen at undgaae baade den bestemte og den ubestemte Artikel, skjønt det ofte kan synes bedre ei at drive Nøiagtigheden saa vidt. Her paa dette Sted vilde jeg heller have sagt: "det Gode selv".

Gode, forholder det sig ogsaa med det Øvrige. Saa at dersom det Godes Tilvær ei er Godt (ɔ: ei er Noget, der selv kan siges at være Godt), saa er ei heller det Værendes Væren det Værende selv, eller det Enes Væren det Ene selv. Paa samme Maade er enten Alt eller Intet det egentlige Værende (selve Væsenet). Ja naar ei engang det Værendes Væren er det Værende selv, saa heller ikke noget Andet af alt det Øvrige. Desuden, naar det Godes Væren ei tilkommer Noget, saa er det ei Godt. Altsaa maa nødvendigviis det Gode og det Godes Væren være Eet, og det Skjønne og det Skjønnes Væren, hvad der nemlig ikke siges om et Andet, men er et Første og i og for sig Værende" (herved menes: naar der nemlig er Tale om Det, hvad Platon har kaldet selve det Gode, selve det Skjønne, og hvad man i Scholierne finder kaldet *αὐτόαγαθον*, i eet Ord).

Jeg maa, inden jeg gaaer til at retfærdiggjøre denne Oversættelse i Henseende til Udtrykkene, eller rettere til at udvikle alt Det, som herved har ledet mig, søge at oplyse Det, som her er sagt om de Platoniske Ideer. Disse forstaaer Aristoteles overalt bogstaveligen at skulle tænkes som virkelige Værende, virkelige Subsistentser i den guddommelige *νοῦς*, hvis blotte Gjenbilleder eller Eftergjørelser vi have for os i Verden. Man seer let, at, naar saa er, saa møde vi intetsteds i Verden selve det Gode, selve det Skjønne o. s. v. (ei engang i vor Tænkning; thi ogsaa i vort Indre have vi da dog jo ogsaa kun Gjenfremstillinger deraf); medens hiin Region, hvori de skulde være og subsistere, var os aldeles tillukket. Men da disse evige Ideer nu dog tillige skulle udgjøre Tingenes egentlige Væsen, saa vilde Følgen blive, at der for os ei gaves nogen Viden om Tingenes Væsen, ja man kan tilføie: overhovedet slet ingen Videnskab; thi Videnskab er der kun, hvor Tingenes Væsen erkjendes. Disse Ting, vi kjende, antages jo, nemlig efter Platon, ikke at bære eller have nogen sand Væren i sig, og Det, der bærer denne i sig, kunne vi ikke komme til. Ja naar der overhovedet skal være en saadan Forskjel imellem Ideer og Fremtrædelser i Væren, saa maatte jo atter hine evige Ideer, naar nemlig nu ogsaa de skulle siges at have en Væren (en Tilværelse), forudsætte andre, hvis Realisationer og Gjenfremstillinger de være; de selv vilde altsaa ei være de rette Værende, idet de rette Væ-

rende vilde være at søge foran for dem igjen. Man holde her fast, at Aristoteles vil oplyse det Godes og Skjønnes virkelige reelle Immanents i Verden, medens han i Platons Lære kun seer det tillagt en reen transcendent Væren.

I.

Οὐσία. Τὸ τί ἦν εἶναι.

Til den meget simple Exposition af Begrebet *οὐσία*, som Aristoteles giver i sin (sildigere saakaldte) Organons første Bog, Bogen om Kategorierne, vil jeg her kun pege hen. *Οὐσία* er her Det, der kun kan tænkes som Subject, ei som Prædicat, dog gjelder Dette kun om Det, som kaldes *οὐσία ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη*, hvorfra adskilles de, som kaldes *δεύτεραι οὐσίαι*, hvilke vel nærmest ogsaa tænkes som Subjecter, men dog kunne udsiges om andre Ting, altsaa træde frem paa Prædicatets Plads, uden dog at være blotte Beskaffenheder. Til hiin Art ere alle virkelige concrete Ting at henregne; til disse derimod ogsaa Det, som betegnes ved Navnet for et Almeenbegreb (Artsbegreb, Slægtsbegreb). — Man see det saaledes: Der spørges: hvad er det for en Ting derhenne? Nu kan svares: det er den og den Mands Ørn; men der kan ogsaa svares: det er en Ørn; endelig kan der svares: det er en Fugl. Ved alle tre Udtryk betegnes Subjecter, Subsistentser, som have en Mængde Beskaffenheder, og ei betegnes derved blotte Beskaffenheder allene. Ja man kan tilføie: Naar vi paa Dansk spørge: Hvad er det for en Ting? saa bliver Det, som svares, egentligen Subjectet, skjønt det i den grammatikalske Stilling faaer Prædicatets Plads. Man kunde ogsaa spurgt: Hvo er Den, som sidder derhenne? Naar der derimod var svaret: det er en Skovskade, og der saa spurgtes: hvad er det for et Slags Fugl, som kaldes Skovskade, saa søgtes et Prædicat, og nævnedes saa den Fugleslægt, hvortil Skovskaden hører, saa stod her dennes Navn blot som betegnende et Prædicat.

Men nu ville vi see, hvorledes Aristoteles tager Udtrykket *οὐσία* i sine metaphysiske Betragtninger. Ogsaa her seer man den samme Grundbetydning, at Ordet kun betegner de egentlige Subjecter, Beskaffenhedshaverne, de Ting,

som ere alt Det, som nu om dem kan siges. Vel nok kan nu saadant Subject aldrig tænkes uden at see hen til Det, hvad det er, dets qvidditas; thi kun ved Noget, som det er, kan det selv holdes fast; men ikke kan man gjøre *οὐσία* til Eet med Det, vi kalde Væsenet, hvilket man først kommer til, naar man studerer hiin *οὐσία*, hiint Værende, hiin Subsistents, hvor man saa, som det til Grund Liggende i den, hvilket da kan siges at være det egentlige Værende i den, kommer til dens *τὸ τί ἦν εἶναι*. Altsaa Det, hvis *τὸ τί ἦν εἶναι* vi søge at erkjende, kalde vi en *οὐσία*. Men vistnok kaldes det nu kun saa med Hensyn til dets primitive Fastholdelse. Derfor finder man og anført i Capitlet om *οὐσία* (Met. IV, 8), at ogsaa, nemlig foruden Andet, en Tings *τὸ τί ἦν εἶναι* siges at være dens *οὐσία*. Under Begrebet Værende, Værelse, hører nemlig ogsaa den væsentlige Væren, naar den træder frem som saadan. Men paa ingen Maade tør eller bør *οὐσία* oversættes ved Væsen.

Først spørge vi om Det, vi have for os, er en *οὐσία* eller kun en Prædicatsbestemmelse. Dernæst, dersom der svares, at det er en *οὐσία*, spørges, hvad der da nu er Det i Tingen, som egentlig er dette Værende (jeg siger ei: som er det egentlige Værende, thi „egentlig" hører her til er, ei til Værende); f. Ex. et Menneske, ikke et hvidt Menneske. Er Dette nu afgjort, saa at det egentlige Subject er bestemt, saa kan der derefter spørges om dets egentlige Væsen (*τὸ τί ἦν εἶναι*).

Iøvrigt siger Aristoteles i det anførte Capitel, — og man møder denne Yttring oftere, — at en Tings *οὐσία*, eller det sidste Subject, er at søge i to Ting: deels i dens Materielle, deels i dens Skikkelse og Grundform (*ἡ ἑκάστου μορφὴ καὶ τὸ εἶδος*); men kommer senere (VI, 3) til at bemærke, at det er begge i Eet, eller begge som Eet, *τὸ ἐκ τούτων, τὸ σύνολον*; cfr. VI, 15, Begynd. og flere Steder.

Man tænke sig, at der spørges om en vis Ting: Hvad er det for en Ting? og at der svares, at det er en hvid Ting, eller en kostbar Ting, eller et Konstens Værk o. s. v., saa ville de to første Svar ikke være Svar, og det sidste vil føre til fortsat Spørgen. Svares der nu: Det er en Apollostatue, og Nogen saa vilde gjensvare: det er en iiskold, eller en meget tung Apollostatue, saa sees det strax, at disse Prædicater ei vedkomme dette Subject, og at, naar man skal nævne

Det, som i saadanne Henseender er det Værende, eller det Beskaffenhederne Havende, maa man nævne den som en Marmor- eller Broncestatue, der forestiller Apoll, eller omsat: en Apollostatue af Marmor eller Bronce.

See vi nu hen til de Ord, som møde os som sammenhængende med *οὐσία*, saa faae vi i det Hele følgende:

1. *εἶναι*, som baade betegner den Væren, der kan kaldes den blot copulative, som knytter Subject og Prædicat sammen, saa og den Væren, der kan kaldes Tilvær, Stedfinden: i hiin Betydning forekommer det i Svaret paa Spørgsmaalet: *τί ἐστι;* i denne, naar der skal svares paa Spørgsmaalet: *εἰ ἔστι.* Cfr. Analyt. poster. II, de første Capitler, hvor vi blandt Andet ville see hen til Cap. 7, hvor der tales om, om man kan definere Det, som slet ikke er til, f. Ex. en *τραγέλαφος*, en Bukhjort, et Udtryk, hvormed betegnes hvad vi vilde kalde en fiirkantet Cirkel. Vi ville her især lægge Mærke til de Ord: *τὸ δὲ εἶναι οὐκ οὐσία οὐδενί· οὐ γὰρ γένος τὸ ὄν.* — *Οὐσία* betegner altsaa ei Væren simpelhen, eller det at være, men betegner Det, som er det Værende, hvor da dets Væren bliver en anden Sag.

2. *Ὄν* er blot Participiet til *εἶναι*, og betegner, hvor det ei construeres participialskt, men staaer mere absolut, blot simpelhen et Værende, uden at Modsætningen imellem Subjectet og Prædicaterne er traadt frem som saadan. Simpelt participialt have vi det, f. Ex. Metapb. VI, 30, Slutn., hvor det hedder: *λέγεται δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκός. Οἷον ὅσα ὑπάρχει καθ' αὑτὸ ἑκάστῳ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὄντα.* Mere absolut betegner *ὄν* simpelhen „Det, som er"; hvilket Udtryk ikke siger det Samme, som „Det, som er det Værende". Middelalderen oversatte *ὄν* ved ens, hvilket betegner en Ting overhovedet, d. e. en Gjenstand for Omtale, forsaavidt den virkeligen er enten given eller dog er tænkelig; thi nonentia regnedes ei til entia. Som et Sted, hvor *ὄν* forekommer mere absolut, vil jeg af Metaph. IV, 7, som er det Capitel, hvor Begrebet *ὄν*, men aldeles under Eet med *εἶναι*, afhandles, anføre følgende: *τὸν ἄνθρωπον ὅταν μουσικὸν λέγωμεν καὶ τὸν μουσικὸν ἄνθρωπον, ἢ λευκὸν τὸν μουσικὸν ἢ τοῦτον λευκόν, τὸ μὲν ὅτι ἄμφω τῷ αὐτῷ συμβεβήκασι, τὸ δ' ὅτι τῷ ὄντι συμβέβηκε.* (naar vi kalde Mennesket Musiker og Musikeren Menneske, eller kalde Musikeren

hvid eller den Hvide en Musiker, saa gjøre vi det Ene fordi begge Dele komme sammen hos det Samme, det Andet, fordi de tilkomme selve den Værende). Jeg vil tilføie følgende Sted af Anal. poster. II, 12 (i den lille Leipziger Udgave c. 11): *τὸ αὐτὸ αἴτιόν ἐστι τοῖς γινομένοις καὶ τοῖς γεγενημένοις καὶ τοῖς ἐσομένοις, ὅπερ καὶ τοῖς οὖσι — πλὴν τοῖς μὲν οὖσιν ὄν, τοῖς δὲ γινομένοις γινόμενον κ. τ. λ.* — „Det Samme, som er Aarsag (eller Grund) til Det, som er (eller finder Sted) er ogsaa Aarsag (eller Grund) til Det, som skeer, til Det, som er skeet, til Det, som vil finde Sted, kun at Aarsagen til Det, som er, selv er Noget, som er, til Det, som skeer, selv Noget, som skeer" o. s. v.

3. *Οὐσία.* Jeg har allerede i dette Øieblik antydet, at, naar *ὄν* betegner simpelhen værende, som Abjectiv, Værende, som Substantiv, saa vilde jeg mene, at *οὐσία* maaskee bedst kunde oversættes ved „Det, der er det Værende"; jeg vilde idetmindste ønske, at en Oversætter af Aristoteles vilde forsøge, om ikke denne Oversættelse var den, som bedst af alle lod sig gjennemføre, naar man kun vil have een. Men man kan vel tillige, hvor Ordforbindelsen ei ret vil tilstede at indbringe hiint Udtryk, sige: Grundværende; ja maaskee en Oversætter vilde finde, at dette Ord var heelt igjennem at foretrække, og man maatte da og tillade sig at sige: Grundværendet (med den bestemte Artikel). Ord, som Værelse, en Værelse, Værelsen, hvilke man ogsaa maa tage sig Ret til at bruge, bør uden Tvivl kun indtræde, hvor der er Tale om, at Noget er, *τὸ εἶναι.* Jeg vil nu til Forsøg oversætte et Par Steder af Metaph. V, 1, hvor man finder Exempel paa alt det nu Bemærkede: *Αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἴτια ζητεῖται τῶν ὄντων· δῆλον δὲ ὅτι ᾗ ὄντα. — — Διόπερ φανερὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις οὐσίας οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ἀλλά τις ἄλλος τρόπος τῆς δηλώσεως. Ὁμοίως δὲ οὐδ᾽ εἰ ἔστιν ἢ μή ἐστι τὸ γένος περὶ ὃ πραγματεύονται, οὐδὲν λέγουσι, διὰ τὸ τῆς αὐτῆς εἶναι διανοίας, τό τε τί ἐστι δῆλον ποιεῖν, καὶ εἰ ἔστι τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη τυγχάνει οὖσα περὶ γένος τι τοῦ ὄντος, (περὶ γὰρ τὴν τοιαύτην ἐστὶν οὐσίαν ἐν ᾗ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὐτῇ)* — „Man søger Principerne og Aarsagerne til det Værende, det forstaaer sig: forsaavidt som det er Værende." — „Desaarsag er det aabenbart, at man ikke af en saadan Induction kan demonstrere et Grundværende, ikke heller hvad Noget er,

men der maa være en anden Maade at gjøre Sagen klar paa. Ligeledes ikke heller tale de om, om det Slags Ting, hvorom de handle, er eller ikke er, eftersom det hører til een og samme Overveielse (Undersøgelse, Tankeforfølgelse, Discussion), baade at gjøre klart, hvad Noget vist er, og om det er. Da nu ogsaa Physiken vistnok er en Videnskab om en vis Art af det Værende (thi den handler om det Slags Grundværende, hos hvilket Principet til Bevægelse og Standsning er i det selv)" o. s. v.

4. *Τὸ τί ἦν εἶναι.* Herom er allerede bemærket, at det betegner Væsenet, men dog kun det primitive Væsen, i Det, som er det Givne, især naar man har en *οὐσία* for sig; sammes Grundvæsen, eller „hvad samme egentligen er", opsøges derefter, og nu faaer man et *τὸ τί ἦν εἶναι,* som da bestemmes ved en Definition. Derfor hedder det paa det Sted, hvor Betydningen af dette Udtryk ligefrem angives af Aristoteles, nemlig i Capitlet om *οὐσία* i 4de Bog af Metaphysiken (IV, 8), at Ordet *οὐσία* endnu desuden (nemlig foruden det tidligere Anførte) betegner *τὸ τί ἦν εἶναι, οὗ ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμός,* hvilket her vil betegne: „hvis begrebsmæssige Exposition er Definitionen". Det maa nemlig bemærkes, at Ordet *λόγος,* hvilket hos Platon nærmest betegner Talen, dernæst den begrebsmæssige Tankeforfølgelse, hos Aristoteles vistnok ofte er at oversætte ved Begrebet, men dog saa, at dette Ord da i Almindelighed blot tages i subjectiv Betydning, hvorfor der ogsaa ofte til *ὁ λόγος* tilføies „som udsiger", „som oplyser om", hvor der da slet ikke kan tænkes paa Begreb i objectiv Betydning. *) Hvad vi kalde Tingens Begreb, er netop Det, som, dog kun hvad dets Primitive angaaer, hos Aristoteles betegnes ved *τὸ τί ἦν εἶναι.* At *ὁ λόγος* imidlertid ogsaa forekommer objectivt hos Aristoteles, kan f. Ex. Begyndelsen af Met. VI, 15, lære, hvor det hedder: *Ἐπεὶ δ' οὐσία ἑτέρα τό τε σύνολον*

---

*) F. Ex. Metaph. IV, 6, omtrent midt i Capitlet: *ἔτι δὲ ἓν λέγεται ὅσων ὁ λόγος, ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων, ἀδιαίρετος πρὸς ἄλλον τὸν δηλοῦντα τὸ τί εἶναι τὸ πρᾶγμα.* — „Endnu tales der om, at Noget er Eet, hvor det Begreb, der udtaler Tingens primitive Væsen, er uadskilleligt fra et andet Begreb, som oplyser os om Tingens Beskaffenhed (qvidditas)".

καὶ ὁ λόγος (λέγω δ᾽ ὅτι ἡ μὲν οὕτως ἐστὶν οὐσία σὺν τῇ ὕλῃ συνειλημμένος ὁ λόγος, ἡ δὲ ὁ λόγος ὅλως) κ. τ. λ. (Da nu det Hele er et andet Grundværende end Begrebet — jeg mener: hiint er Grundværende som det med det Materielle tilsammentagne Begreb, det andet Grundværende derimod er Begrebet overhovedet —, saa o. s. v.).

At en Tings *τὸ τί ἦν εἶναι* netop er Det objectivt, hvad Definitionen skal exponere ved Tale, vil man flere Steder hos Aristoteles blive vaer; men desuden siges det ogsaa paa det Udtrykkeligste af Alexander Aphrodisiensis i et af Scholierne til Metaph. VI, 4, (see den Berliner Qvartudgaves fjerde Bind, Pag. 742), hvor det hedder: *καὶ τούτῳ διαφέρει τὸ τί ἦν εἶναι τοῦ ὁρισμοῦ, ὅτι ἐκεῖνο μέν ἐστι νόησις συγκεχυμένη, καὶ ὥς φησιν ὡς ἓν τὸ πρᾶγμα θεωροῦσα, ὁ δὲ ὁρισμὸς ἀνάπτυξίς τις τοῦ πράγματος καὶ ὑπαρίθμησις τῶν αὐτοῦ μερῶν.* (og deri er Grundvæsenet forskjelligt fra Definitionen, at hiint er den sammensmeltede Tanke, eller, som man siger, den Tanke, der anskuer Tingen som een, Definitionen derimod en vis Udvikling af Sagen og Opregning af de derunder henhørende Dele). Et Scholion, som lærer det Samme, findes kort efter Pag. 743, første Spalte. — Met. VI, 7, angives ligefrem den Forklaring paa *εἶδος*, at den er Tingenes *τὸ τί ἦν εἶναι*; men *εἶδος* betegner noget reent Objectivt; ligesaa VI, 10.

Med Henblik til Analyt. poster. II. vil jeg endnu angaaende de os her mødende Begrebers Forhold til hinanden bemærke: Man har en vis Gjenstand for sig og seer ei hen til det Accidentelle hos den, men til dens Grundværende (*οὐσία*); vi ville tænke os, at der ikke er Spørgsmaal om, om en saadan Ting er til — (*εἰ ἔστι*); dens Væren (*τὸ εἶναι*) være os given; men nu reflectere vi over den og spørge først saaledes: er den Det og Det?, og komme vi da til det Svar: at den er Det og Det, da have vi *τὸ ὅτι*. Men nu spørge vi fremdeles overhovedet, hvad Tingen er (*τί ἐστι*). Dette Spørgsmaal vil videnskabeligen allerførst fordre en Definition, som da maa angive os Tingens essentiale constitutivum (*τὸ τί ἦν εἶναι*). I Definitionen kommer da den *οὐσία*, vi havde for os, til at træde frem som Subjectet, medens den Definitionen udtalende Sætnings Prædicat maa udtale Tingens *τὸ τί ἦν εἶναι*. Men nu kan der des-

uden være Meget om Gjenstanden at sige, hvilket da kan blive Gjenstand for mangt et ὅτι. Alt Saadant nævnes nu hos Aristoteles overhovedet som det med Gjenstanden Sammengaaende, Sammentreffende, συμβεβηκός. Og det hører Alt med til Tingens τί ἐστι.

Vi ville nu betragte det besynderlige Udtryk τὸ τί ἦν εἶναι nærmere, for at see, hvad der ligger i det selv.

Man kunde her for det Første tænke sig τὸ som Artikelen til de to næste Ord, saaledes at disse tre tilsammen dannede Subjectet i en Accusativ med Infinitiv, hvis Forholdsord (Copula) og Prædicat laae i det sidste Ord. Udtrykket vilde da være at oversætte saaledes; „Det, at Tingens Hvad var den?, er"; eller „at Tingens saakaldte qvidditas er", det vil sige: finder Sted. Men tillade vi os, at lade ἦν betegne: skulde være, saa kan der oversættes saa: „Det, at hvad der skulde være, er"; ogsaa kan man tænke den meent saaledes, at den siger, „at Det, der var angivet, er". Ordene vilde altsaa betegne, at Tingen svarer til sit Begreb. Men denne Udtolkning stemmer ikke med den Opklaring af Udtrykkets Betydning, som vi fandt hos Aristoteles og i hine Scholier; thi Definitionen gaaer jo ei ud paa en Tilsvarenhed til et Begreb, men gaaer ud paa selve det Begreb, hvortil Noget skal svare, ei heller kan den Maade, hvorpaa Udtrykket bruges, lede til at følge denne Forklaring.

Det Samme gjelder om den anden Forklaring, som kan frembyde sig, nemlig den, at τὸ blot skal være Artikelen til εἶναι, saa at der skal oversættes, „det at være hvad Tingen var" (eller skulde være, eller var angivet at være). Ogsaa her kom Udtrykket til at betegne Tingens Tilsvarenhed til sit Begreb.

Udtrykket maa da tages paa den tredie af de tre her mulige Maader, nemlig saaledes: „Det hvad det var at være den Ting" (Det, hvad det skulde være — eller Det, som var angivet — at være den Ting). Saaledes har ogsaa Trendelenburg taget Ordene (Rheinisches Museum II, 1828, Pag. 481) og Biese i hans „Philosophie des Aristoteles" 1835, I, Pag. 427. Her udtolkes de saaledes: „Was von Ewigkeit her war das Seyn". Hos Trendelenburg hedder det: „Das, was war das Seyn".

Men hvori har det dog vel sin Grund, at Sagen er bleven betegnet med dette besynderlige Udtryk: Hvad var det at være den Ting? Herved sees hen til noget Forangaaende. Man kan her vist meget vel med Biese see hen til, at Tingenes Væsen fra Evighed af er bestemt, saa at vi, naar vi udstudere det, kun udstudere Noget, som altid var. Det er klart, at f. Ex. de Grundbegreber, som Tænkerne fra Oldtiden af studerede, det er: søgte at udfinde, allerede dengang forud-vare; og da de Ord „fra Evighed af" kunne sige: „paa en tidløs Maade", — saa at det Omhandlede til ethvert Tidspunct tænkes som Noget, som allerede da maa siges at være, fordi det overhovedet ikke hører til den Region, hvori Noget vorder, — saa kan ogsaa dette „fra Evighed af" vel bruges. Med Platons Anskuelser vilde Dette nu ganske stemme; men ogsaa Aristoteles fremhæver jo, at Begreber ei vorde. „Dette og dette Huus vorder og forgaaer, men Det, vi kalde Huus overhovedet, ikke", siger Aristoteles (see Metaph. VI, 15, Begynd.) og i Slutningen af Bog IV, Cap. 30 henregnes Det, at de tre Vinkler i en Triangel er lige to rette, ligefrem til ἀΐδια.

Men skulde ikke en anden Forklaring af Grunden til den besynderlige Udtryksmaade kunne have lige saa Meget for sig? Jeg har tænkt mig, at den kan have dannet sig som en Følge af Samtalers og Disputationers Gang hos Grækerne. I at handle om en Sag har man vel efterhaanden, jo mere de Platoniske og flere Bestræbelser for at bringe en nøiagtig begrebsmæssig Behandling i Gang trængte sig frem, fordret bestemte Begrebsbestemmelser lagte til Grund og fastholdte. Herved er man da vel ofte kommen til, under Disputationen at see hen til sit Grundbegreb, om man nu og fastholdt det og blev i Consequents med det. Saaledes har man da vel i Løbet af Forhandlingerne kunnet komme til at see tilbage til sin Udgang, og spørge: „hvad var det nu at være Konge, at være Statsmand? o. s. v., d. e. „hvad var det, vi sagde, at det var at være Konge, Statsmand?" Paa denne Maade tænker jeg mig Udtryksmaaden at være opstaaet; saa at altsaa Aristoteles blot har optaget den, ei dannet den selv. Med Hensyn til en saadan mere subjectiv, eller fra Tænkernes Side, ei fra Sagens egen Side, kommende Anledning til Udtrykket, har jeg ovenfor udlagt „var" som: „skulde

være" — eller „var angivet", hvorom de anførte Forfattere Intet have. Trendelenburg forklarer: „Das gedachte Wesen vor der Wirklichkeit der Sache".

Maaskee et Sted i Analyt. post. II, 6 tør paaberaabes her som bestyrkende denne min formodende Antagelse. Idet der her tales om, at det ei hører med til en Syllogismus at optage i Præmisserne selve Opstillingen af, hvad der til en Syllogismus udfordres, hvilket naturligviis forudsættes som af Logiken bekjendt, og derfor som forud givet, tilføies, at, naar Nogen vil reise Tvivl om, om der virkelig er gjort en Slutning eller ei, kan man gaae ham imøde ved at sige: „jo det er der; *τοῦτο γὰρ ἦν συλλογισμός*". Man lægge Mærke til, hvorledes Imperfectet *ἦν* her bruges for at betegne et forudsat og derfor paaberaabt Grundbegreb. Meningen af Ordene er den: „thi her er jo Det, man i Logiken fordrede til Syllogismus, eller: Det, hvad en Syllogismus skulde være".

Jeg har overhovedet været opmærksom paa, om Imperfectet *ἦν* ikke monne forekomme i andre Forbindelser, end den, vi have i Sammenføiningen *τὸ τί ἦν εἶναι*, saaledes at denne derved oplystes. Jeg vil endnu anføre Metaph. III, 4, hvor Aristoteles vidtløftigen bestrider Dem, som havde bestridt Contradictionsprincipets Gyldighed. Her bliver, efterat der forud som Exempel er angivet en Bestemmelse af, hvad Mennesket er før et Væsen, denne længere hen paaberaabt saaledes: *τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐσήμαινε τὸ ἄνθρωπος*. Til det til Grund Lagte bliver der, naar det paaberaabes, seet tilbage. Lignende finde vi sammesteds kort efter. — Berettigelsen til, i det omhandlede Udtryk at lade *ἦν* betegne „skulde være", altsaa det Samme som „hvad der udfordredes" (nemlig til at være den og den Ting), tør vel ogsaa endnu kunne oplyses ved følgende Sted i de Anima II, 1, Slutn.: *καθόλου μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστιν ἡ ψυχή· οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον. τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῳδὶ σώματι, καθάπερ εἴ τι τῶν ὀργάνων φυσικὸν ἦν σῶμα, οἷον πέλεκυς. ἦν γὰρ ἂν τὸ πελέκει εἶναι ἡ οὐσία αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο. χωρισθείσης γὰρ ταύτης, οὐκ ἂν ἔτι πέλεκυς ἦν.* „Overhovedet er der nu sagt, hvad Sjælen er, nemlig det Grundværende, begrebsmæssigen taget. Men det vil sige: et saadant Legemes Grundvæsen. Saaledes og, hvis et vist Redskab var et Naturlegeme, f. Ex. en Øxe; da vilde Øxens Grundværende være dens Væren

(bedre: et Grundværende i Øren), „og den vilde være Sjælen; thi naar denne blev skilt fra, vilde der ei længere være en Øre".

Endelig maae vi dog nu ogsaa henvende vor Opmærksomhed paa, hvorledes Udtrykket construeres, idet Andet construeres sammen med det, saaledes at dette Andet optages med i det. For det Første bemærker jeg, at det ofte staaer reent for sig, saa at der bliver at underforstaae, at der er Noget og hvad det er, hvorom Udtrykket gjelder; men dernæst findes det ogsaa med sin Gjenstands, det vil da sige: den omhandlede Gjenstands, altsaa her Subjectets Genitivus, som da angiver Det, om hvis τὸ τί ἦν εἶναι der handles. Saaledes Metaph VI, 7: εἶδος δὲ λέγω τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστου καὶ τὴν πρώτην οὐσίαν (hvilke Ord ogsaa i andre Henseender fortjene at bemærkes). Men Gjenstanden, hvorom der handles, forekommer ogsaa i Dativ, og det saa, at denne indtages i Udtrykket selv, medens den i Grunden ei siger Andet end Genitiven vilde sagt for os Danske, men siger det paa en for Græsken, ja for Sagen naturligere Maade. Saaledes i det nysanførte Sted af de Anima; ligeledes Metaph VI, 10 omtrent i Midten: καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιούτῳ σώματι — „og hvad det var at være for det saaledes beskafne Legeme"; det vil ifølge Sammenhængen sige „dette Legemes Grundvæsen". — Det er Sjælen som kaldes saa. — Analyt. post. II, 8, Begynd.: ὥστε τὸ μὲν δείξει, τὸ δ' οὐ δείξει τῶν τί ἦν εἶναι τῷ αὐτῷ πράγματι — „saa at man af den samme Tings primitive Væsentligheder beviser den ene, men ikke den anden". (Man lægge Mærke til, at Udtrykket her forekommer i Pluralis). — Metaph. VI, 4: σκεπτέον, ἆρ' ἔστι λόγος τοῦ τί ἦν ἑκάστῳ εἶναι αὐτῶν — „man maa undersøge, om der gives et Begreb om Ethverts τί ἦν εἶναι". — Anderledes forholder det sig strax foran, paa et Sted, hvor Stillingen ikke ligefrem medfører, at Dativen hører til Udtrykket. Her staaer nemlig Dativen, som i de to Exempler ovenfor, bag efter, men saa at den kan tages anderledes: Ordene ere disse: οὗτος ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ — hvilket kan betegne og vel ogsaa betegner: „dette er for Ethvert Begrebet om dets Grundvæsen".

For Sikkerheds Skyld undlader jeg ikke at bemærke, at jeg naturligviis har vogtet mig for at tage Exempler, hvor Dativen enten ligefrem har, eller paa en Maade kunde have, sin Grund i Det, man i Grammatiken kalder Attraction. Endnu

et Exempel see Met. VI, 6, i Slutningen af det ovenfor Pag. 3-4 Anførte. Endelig vil jeg endnu her anføre Metaph. IV, 18, hvor Duvals Folioudgave, og derfor ogsaa den lille Tauchnitzer Udgave, har: τὸ τί ἦν εἶναι Καλλίαν, altsaa en Construction med Accusativ, men den Berliner Qvartudgave har καλλίᾳ (dog anfører den καλλίαν blandt sine Varianter). I de Ord Metaph. VI, 4: ἄρα ἔστι τί ἦν εἶναί τι hører det sidste τι (uden Accent) ei til εἶναι, men er et Tillægsord til hele Udtrykket: „Er der altsaa noget τὸ τί ἦν εἶναι?"

Men hvad nu her, især hvor Dativen staaer ind imellem ἦν og εἶναι, denne Construction med Dativ egentligen nærmere betyder, maa beroe paa Det, vi nu skulle gaae til at afhandle, hvilket vil føre os tilbage til vort nærværende Udtryks nærmere Oplysning.

II.

Τὸ ἀγαθῷ εἶναι, ψυχῇ εἶναι, ζώῳ εἶναι, λευκῷ εἶναι. o. s. v.

Da de tre af disse fire her blot som Exempler nævnte Udtryk forekomme i det ovenfor Pag. 3-4 Anførte, saa behøver jeg ikke her at begynde med at anføre Steder til Oplysning. Længere hen ville desuden mange fremkomme. Jeg skal nu søge, reent uafhængigt af Andre, at udtyde denne Udtryksmaade, og siden anføre, om ei Alt, saa det Vigtigste af hvad jeg mod Trendelenburgs ovenfor Pag. 1 og 13 anførte Afhandling har at indvende.

Bogstaveligen betyde de anførte Ord: "For Godt at være, for Sjæl at være, for Dyr at være, for Hvidt at være" — at oversætte "for det Gode at være, for Sjælen, Dyret, det Hvide at være" ere vi ikke berettigede til; med den bestemte Artikel τῷ, τῇ, foran Hovedordet forekommer Udtrykket ikke, det jeg har bemærket.

Efter Dativens hele Brug med εἶναι paa Græsk, esse paa Latin, maae Udtrykkene betyde: at Godt, Sjæl, Dyr, Hvidt har Væren, eller infinitivisk: det for dem at have Væren, eller deres Haven Væren; eller simpelhen med Geni-

tiven paa Dansk: Godts, Sjæls, Dyrs, Hvidts Væren, hvilket da nærmere kan sige: Tilvær, Stedfinden eller Finden Sted. Denne Tilvær kan nu være en saadan, at den kan kaldes en Subsistentsværen, nemlig hos de Ting, som saadan Væren ifølge Aristoteles er at tillægge; men hos de andre, f. Ex. Hvidt, kan Udtrykket kun betegne den Væren, som de have, der velnok ikke er en Subsistentsværen, men dog er en Væren. Dette maa vel bemærkes.

Overhovedet vil Logikeren, naar han er inde i saadanne Undersøgelser, som vi her befinde os i, strax, naar der tales om, at Noget har Væren, spørge: menes der, at det har Væren (eller finder Sted) som Subject, eller at det har Væren som Prædicat? thi paa begge Maader kan Væren, εἶναι, finde Sted. Derom siger nu Udtrykket i og for sig Intet, og som et Udtryk, der kan betegne begge Dele, altsaa betegner simpelhen en Tings Væren uden nærmere Bestemmelse i denne Henseende, bør det ogsaa allene tages. Det danske Udtryk: en Overflades Væren, en Sjæls Væren, det Godes Væren, det Hvides Væren betegne ogsaa simpel Væren med denne Ubestemthed; ligesaa Udtrykkene: Overflade-Væren, Sjæleværen, God-Væren, Hvid-Væren. Naar Tvende i Samtale bleve enige om, at de ei ville tale om Det, man kalder en Overflade, eller om Sjælen, men om Overfladens Væren, Sjælens Væren, og det ei saa, at der skulde handles om, hvad Overflade, Sjæl i sig selv ere (altsaa om deres τὸ τί ἦν εἶναι), men blot simpelhen om deres Væren, blot som Væren, εἶναι, saa vilde de netop tale om Det, hvad der paa Græsk netop maatte udtrykkes ved en Dativus; de vilde tale om τὸ ἐπιφανείᾳ εἶναι, τὸ ψυχῇ εἶναι. Men nu sees det strax, at disse to her nu nævnte Tings Væren ikke er eens; thi Overflade-Værelsen lader sig ei tænke uden Noget, hvis Overflade den er, altsaa saaledes, at et Subject tænkes, hos hvilket den er, saa at den altsaa kun bliver en Prædicats-Væren; hvorimod Sjæl altid er at tænke som Subject, ja det saaledes, at, naar Nogen vilde spørge: Hvo er Den, som kan siges at være Sjæl? (ligesom man kan spørge: Hvilke ere de Ting, som kunne siges at være Dyr?), saa maatte Svaret blive: her er ingen Saadan at nævne: Sjælen selv er Den, som er Sjæl; Sjælen er sit eget Subject. Paa samme Maade forholder det sig med selve det Gode, αὐτοάγαθον, for at jeg skal beholde Scholiernes Ord;

ogsaa dette er selv sit eget Subject. Hvad imidlertid Sjælen angaaer, kunde man dog spørge sig, om der ei kan tales om mange Sjæle, ligesaavel som om mange Mennesker, idet man kan sige: Der er og der ere Sjæle, hist derimod ei; eller: de og de Væsener ere Sjæle, de og de Ting derimod ikke; saa at Sjæl dog nu kom til at træde frem som Prædicat, ligesom Dyr, naar vi f. Ex. sige Polyperne ere Dyr. Hertil blev da at svare, at, naar vi nævnte Sjæl, meente vi selve Sjælen, som saadan.

Nu vil man ogsaa see, hvorledes det kan siges, at der ved saadanne Gjenstande, som det Gode, Sjælen, ingen Forskjel er imellem Gjenstanden og dens Væren. Det Gode og det Godes Væren, Sjælen og Sjæleværelsen er det Samme. Jeg kunde her henvise til flere Steder hos Aristoteles, men vil kun vise hen til Slutningen af det ovenfor P. 3-4 Aftrykkede samt til Metaph. VII, 3, hvor det hedder: *ψυχὴ μὲν γὰρ καὶ ψυχῇ εἶναι ταὐτόν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ ἄνθρωπος οὐ ταὐτόν, εἰ μὴ καὶ ἡ ψυχὴ ἄνθρωπος λεχθήσεται* (Sjæl og Sjæleværen er det Samme; Menneskeværen og Menneske er derimod ikke det Samme, medmindre Sjælen skulde blive kaldet Menneske). Meningen af de sidste Ord er den: "medmindre man skulde bruge Udtrykket Menneske (Mennesket) saaledes, at det egentligen er Menneskets *οὐσία* i egentlig Forstand, altsaa Sjælen, man mener; da bliver ogsaa Menneske og Menneskeværen Eet."

Man maa overhovedet ved de omhandlede Udtryk være opmærksom paa, hvorledes hver Gang Ordet *εἶναι* er at forstaae; thi Dette er Hovedsagen. Saaledes i Metaph. VI, cap. 4, som gaaer ud paa at oplyse, hvorledes det logiskt forholder sig med *τὸ τί ἦν εἶναι*. Der spørges først: hvorvidt er der i de og de Tilfælde en *οὐσία*, eller hvorvidt er Det, som i de givne Tilfælde nævnes, en *οὐσία*? thi kun en *οὐσία* kan være Gjenstand for et *τὸ τί ἦν εἶναι*. Man maa da allerførst see paa, hvorledes det i de givne Tilfælde forholder sig med det *εἶναι*, som er Slutningsordet i Udtrykket *τὸ τί ἦν εἶναι*, altsaa er Det, om hvis *τί ἦν* der er Tale. Nu bemærkes da, at denne Væren maa være en Væren i og for sig. Men dog er ikke Alt, hvad der er i og for sig, strax at kalde en *οὐσία*. F. Ex. en hvid Overflade eller et hvidt Menneske ere vistnok i og for sig Det, de ere, men heri er dog nu noget saadant Accidentelt, at Hvid-Overflade,

Hvidt-Menneske ei kan nævnes som en *οὐσία*, eller som et Værende, der var at betragte som Grundværende, altsaa som egentligt Subject i ontologisk Forstand. Anderledes vilde det være, dersom her det Hvide og Overfladen dannede hvad vi i vore Tider kalde en synthetisk Eenhed, saa her var et virkeligt Ene; men her er det Ene kun et Tillæg til det Andet, saa at, selv om man gav Foreningen af Hvidt og Overflade et eget Navn, saa, naar man nu skulde definere, maatte man dog lade hvidt staae som blot Tillæg til Overflade, saa at det dog blev Eet, hvortil der føiedes et Andet; men begge tilsammen dannede dog ei et saadant Jogfor-sig-Værende, som vi tænke os ved et indre Ene, der har Beskaffenhederne. Man see herved tilbage til, hvorledes Aristoteles i Analyt. post. II, 6 i Slutn. gjør opmærksom paa, at det i Definitionen Sammenfattede maa danne en Eenhed, ved hvilken Leilighed han siger, at, fordi et Menneske baade er Grammatiker og Musiker, derfor er han ikke en grammatisk Musiker. Man kan tale om Hvidhed (*λευκότης*), — hvilket Ord dog ikke nogetsteds forekommer hos Aristoteles i de Undersøgelser, vi her have for os, — og denne maatte da vistnok have sit *τὸ τί ἦν εἶναι*, og vi finde ogsaa i Scholierne det Hvide, tænkt som selvstændigt Begreb, defineret ved *χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως*, Synets Skjelnefarve. Men Aristoteles taler paa anførte Sted kun om Hvidt paa en Overflade, Hvidt som Beskaffenhed hos en Ting, og kan nu ikke ansee "hvid Overflade" som afgivende et for sig bestaaende Begreb, skjønt den hvide Overflade selv er Det, den er, i og for sig.

Man seer altsaa, at den omhandlede Udtryksmaade er anvendelig overalt, hvor *τὸ εἶναι* tilkommer Noget, men om det er en blot Prædicat-Væren, der tilkommer det, eller en Subject-Væren afgjøres derved ikke. Den hvide Overflade har en Væren, og derfor kan der tales om *τὸ λευκῇ ἐπιφανείᾳ εἶναι*; men som f. Ex. hvid Væg har den ingen egen Subsistentsværen, og derfor kan der ei tales om dens *οὐσία*, dens Grundværen, og derfor ei heller om dens Grundvæsen; thi om Grundvæsen er der kun Tale, hvor der er en *οὐσία*. Saaledes forholder det sig og med det Hvide simpelhen, naar derved ei forstaaes Det, Platon kalder selve det Hvide, men blot forstaaes Hvidt som Prædicat, som Accidens. Hvidt maa ogsaa her siges at være; det er endog her det Subject, som siges at

være, og i denne Henseende betegner Dativen i Udtrykket λευκῷ εἶναι og i alle de andre egentligen altid Subjectet, nemlig i formel logisk Henseende; thi den betegner Det, om hvis Væren der er Tale; men ikke i metaphysisk eller ontologisk Henseende. Men altid gjelder det, at Hvidt og Hvidts Væren ikke uden videre ere det Samme. Hvidt betegner ikke Noget, som strax i og ved sig tænkes at være. Der maa altsaa altid spørges, om en Væren finder Sted for det. Hvorimod Sjæl betegner Noget, som i og ved sig er, og hvorved der altsaa ei kan skjelnes imellem det selv og dets Væren. Man erindre Slutningen af det ovenfor Pag. 3-4 Aftrykkede.

Til at antage, at Ordet i Dativ med εἶναι skulde betegne Tingens Begreb, er der ikke mindste Anledning, ei engang naar der her ved Begreb ikke menes begribende Begreb (λόγος), men blot simpel Almeenforestilling, saakaldet Almeenbegreb, Fællesbegreb. Thi Navnet herpaa er naturligviis selve dette Ord ligefrem, som Tingen benævnes med, forsaavidt der nemlig ved Begreb her menes det vor prædicerende Dømmen Bestemmende, eller Det, vi have for Øie, naar vi i mange Tilfælde bruge Udtrykket. Hvad Almeenforestillingen, som saadan, altsaa som Forestilling, som saakaldet Begreb om Tingen angaaer, da kan denne naturligviis ikke betegnes ved ἀγαθῷ εἶναι, ψυχῇ εἶναι, λευκῷ εἶναι. Tage vi især det Sidste, da efter Aristoteles ved de to Andre Tingen og dens εἶναι ere Eet, saa betegner aabenbar τὸ λευκόν selv et Almeent, et Fællesværende, altsaa Det, hvad der ved det saakaldte Begreb Hvidt menes.

Et Sted, som kan bestyrke Dette, finde vi Metaph. VI, 15 i Begynd., skjønt det ved første Øiekast kunde synes at være herimod. Der tales om, at Begreber, nemlig i objectiv Forstand, ei vorde eller forgaae, og nu hedder det: οὐ γὰρ γίγνεται τὸ οἰκίᾳ εἶναι, ἀλλὰ τὸ τῇδε τῇ οἰκίᾳ. — Bogstaveligen: "Det for Huus at være vorder ikke, men det for dette bestemte concrete Huus". Det vil da sige: "Det, vi kalde Huus i Almindelighed, er ikke Noget, hvis Væren vorder, men dette bestemte Huses Væren vorder". Her kunde man nu troe, at τὸ οἰκίᾳ εἶναι betegnede Begrebet Huus, og at deraf fulgte, at Constructionen med Dativ overhovedet betegnede det Nævntes Begreb; men det er lige modsat; thi εἶναι hører jo ligesaafuldt med til τῇδε τῇ οἰκίᾳ. Den concrete bestemte Ting, der

jo slet ikke er et Begreb, og udtrykkeligen opstilles som den, der ei er det, da den siges at vorde, medens dog Begreber siges ei at vorde, staaer altsaa her med sit *εἶναι* til Dativen, og det er netop dette dens *εἶναι*, som siges at vorde. Begrebet Huus betegnes her altsaa blot ved Ordet *οἰκίᾳ*. Dersom der istedetfor Dativen *τῇδε τῇ οἰκίᾳ* havde staaet Nominativ, saa kunde Stedet lære, at Dativ med *εἶναι* antyder, at der blot sees hen til Begrebet.

Endnu et Sted, hvor Udtrykket umiddelbart sees ei at være et Begreb, have vi i Metaph. IV, 6 (omtrent, hvor den sidste Fjerdedeel af Capitlet begynder), og er det dette Sted, som først bragte mig, da jeg mødte det i Dr. Bojesens Citationer P. 41, til at bemærke, at Constructionen af *εἶναι* med Dativ ei kunde betegne Begreb, men kun simpelhen Væren, Tilvær. Det hedder her: *Τὸ δὲ ἑνὶ εἶναι, ἀρχή τινί ἐστιν ἀριθμοῦ εἶναι· τὸ γὰρ πρῶτον μέτρον ἑκάστου γένους ἀρχή. Ὧι γὰρ πρώτῳ γνωρίζομεν, τοῦτο πρῶτον μέτρον ἑκάστου γένους· ἀρχὴ οὖν τοῦ γνωριστοῦ περὶ ἕκαστον γένος τὸ ἕν. Οὐ ταὐτὸ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι τὸ ἕν. Ἔνθα μὲν γὰρ δίεσις, ἔνθα δὲ τὸ φωνῆεν ἢ ἄφωνον· βάρους δ' ἕτερον, καὶ κινήσεως ἄλλο.**) — "At der er et Ene" (eller hvad man i Arithmetiken pleier, skjønt mindre sprogligen nøiagtigt, at kalde en Eenhed) "er Betingelsen for, at Tal kan finde Sted ved Noget. Det første Maal er nemlig Betingelse ved ethvert Slags; thi Det, som er det Første, hvorved vi prøve, det er ethvert Slagses første Maal. Det Ene er altsaa ved ethvert Slags Betingelsen for det Erkjendelige" (saaledes oversætter jeg med den latinske Interpret). "Men det Ene er ikke det Samme i alle Slags. Her er det et mindste Interval" (see Bojesens Afhandling Pag. 41), "hist Vocalen eller Consonant, et Andet er det i Vægt, og atter anderledes er det ved Bevægelse."

Man seer af hele Sammenhængen let, at her *τὸ ἑνὶ εἶναι* ikke kan betegne Andet end Existentsen af et Ene; thi, at der gives et Ene, at et Ene finder Sted, er Betingelsen for Tælling, eller er hvad man kan kalde Tællingens

---

*) Stedet er aftrykt efter den Duvalske Udgave. Berliner-Udgaven har *γνωστοῦ* for *γνωριστοῦ*, og saaledes staaer der ogsaa i Scholierne hos Alex. Aphrod. Den udelader ogsaa *γένος* efter *περὶ ἕκαστον*.

Princip, Udgang, Begyndelse; derimod kan Eenhedens Begreb ingenlunde siges at være en saadan Betingelse; ei heller vilde Eenhedens Begreb kunne kaldes et første Maal. Det er det Ene selv, eller den saakaldte Eenhed selv, som er Maalet eller Maalemidlet (det er høist ubeqvemt, at paa Dansk Maal ogsaa betegner Formaal, Endemaal).

Jeg vil endnu ikke lade uberørt, at det i Henseende til Ordenes Forstaaelse Intet gjør til Sagen, enten man i første Linie læser *ἀρχὴ* eller *ἀρχῆ*, hvilket findes som Variant i Berliner-Udgaven, og med god grammatikalsk Grund foretrækkes af Bojesen (Alex. Aphrod. har dog læst *ἀρχὴ*, og hertil er i Berliner-Udgaven ingen Variant). Efter denne Læsemaade vilde der være at oversætte: "At der er et Ene, er, ved hvad det nu monne være, Existentsen af Betingelsen for Tal" (det vil sige for Tals Anvendelse, Tælling).

Vi ville nu see tilbage til Udtrykket *τὸ τί ἦν εἶναι*, især hvor vi have det med den formelige Indoptagelse af sit Underforstaaede ved en Dativ; altsaa f. Ex. *τὸ τί ἦν ἑκάστῳ εἶναι*. Man tænke sig nu her først et *ἕκαστον*, *ἀγαθόν*, *λευκόν*. Men nu tales der om dets Væren, altsaa om *τὸ ἑκάστῳ εἶναι*, *ἀγαθῷ εἶναι*, *λευκῷ εἶναι*. Men vil man nu vide, hvad denne Væren egentligen er, eller hvori Tingens Væren, dens *εἶναι*, egentlig bestaaer, saa maa man forfølge sit *τί ἐστι*; saavidt, at man afgjør, om Tingen danner en *οὐσία*, og at man da i saa Fald opnaaer Tingens *τί ἦν εἶναι*. Man kan da nu for det Første finde, at Tingen vel nok har et *εἶναι*, altsaa ogsaa kan kaldes et *ὄν*, men ikke er en *οὐσία*. Her hefter altsaa Tingen ved noget Andet og har ikke sin Væren i sig; og nu bliver derfor her Forskjel imellem Tingen og dens Væren eller Finden Sted. Er den derimod en *οὐσία*, saa kan den dog være af det Slags *οὐσία*, som ei allene kan træde frem som Subject, men ogsaa som Prædicat (*οὐσία δεύτερα*, see Categ. cap. 3). Ogsaa her kan da skjelnes imellem den selv og dens Fremtræden hos noget Andet; derfor bliver ogsaa her Forskjel imellem Tingen og dens Væren, f. Ex. imellem *ἄνθρωπος* og *ἀνθρώπῳ εἶναι*. Men endelig kan Tingen være af det Slags, der allene er at tænke som *οὐσία*, uden tillige at tænkes som muligt Prædicat, eller som Noget, der om noget Andet kunde udsiges. Herhen hører selve det Gode, selve det Skjønne, ogsaa Sjælen. Her er

der da ingen Forskjel at gjøre imellem det selv og dets Væren (see ovenfor Pag. 18—19). Men spørges nu om Benævnelserne, saa betegnes naturligviis selve det Gode ved *αὐτὸ τὸ ἀγαθόν*, Sjælen ved *ψυχή*; og vil man nævne Gjenstandens Begreb i Særdeleshed, saa maa man (cfr. ovenfor Pag. 11), dersom der menes Begreb i subjectiv Forstand, nævne dens *λόγος* (*λόγος ὁ λέγων*); menes der derimod Begreb i objectiv Forstand, hvilket dog vil sige Grundvæsen, maa man nævne dens *τὸ τί ἦν εἶναι*, og vil man endelig have dette Grundvæsen i en logisk Exposition (hvilken Definitionen skal give), men betragtet som dette Grundvæsens Begreb, eller rettere som Begrebet om dette Grundvæsen, da har man *ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων* (Metaph. IV, 6 omtrent i Midten).

Er der endelig kun Tale om Begreb i den Forstand, hvori derved ikke forstaaes Andet, end abstract Almeenforestilling, eller noget paa mange Gjenstande Anvendeligt, eller (mere objectivt) noget i mange Ting Gjenkommende, saa at Ordet Begreb kun skal betegne Det, som vi have for Øie, idet vi bestemme hos os selv, om en Ting skal kaldes saa eller saa, da ere de betegnende substantive eller adjective Ord selv umiddelbart de Udtryk, hvorved de saakaldte Begreber betegnes, som *ἄνθρωπος, λευκόν, μουσικόν*; cfr. Pag. 21.

III.

Imod Trendelenburg.

Trendelenburg begynder med den Bemærkning, at, "hvor man efter Sprogets hele Analogie skulde formode Accusativen (at være godt, at være lige) eller i al Fald en Casus, som Attractionen førte med sig, finder man blivende Dativen". Men strax Dette burde gjort ham opmærksom paa, at *εἶναι* med Dativ maa sige noget Andet, end med Accusativ. Han oversætter imidlertid, ligesom Flere have gjort, uden videre *ἀγαθῷ εἶναι* lige med *εἶναι ἀγαθόν*, og lader uden Berettigelse denne Oversættemaade gjelde, uden at agte paa, at "Det at være godt" dog ligefrem i Udtrykket siger noget Andet, end: "Det for Godt at være". Man kan dog ikke nægte, at det sidste Udtryk nærmest betegner Godts Væren, saa at

Godt nærmest bliver Subject, og ei som i hiint Udtryk Prædicat. At være godt, at være lige ("das gut seyn, das gerade seyn") betegner Det, at Noget er godt, og kan derfor kun anvendes, hvor der haves Hensyn til Et eller Andet, paa hvilket den nævnte Almeenforestilling anvendes, medens derimod grammatikalskt Udtrykket ἀγαθῷ εἶναι kun kan betegne, at det Nævnte selv har en Væren, hvilken dens Væren vistnok kan være en Prædicatværen, men ligesaafuldt kan være en Subjectværen, og, selv hvor den er en Prædicatværen, grammatikalskt træder op som Subject; thi Det, som nævnes, bliver nævnt som Det, hvem Noget tilkommer, eller som havende. I Udtrykket ἀγαθὸν εἶναι, naar dette betyder gut seyn, at være godt, staaer εἶναι som Copula, men i ἀγαθῷ εἶναι staaer det ikke som Copula, men som tilkjendegivende Væren. Denne store Forskjel maa vel agtes. Udtrykket med Dativ forekommer hos Aristoteles især just hvor der er Tale om, om og hvorvidt en οὐσία kan siges at være tilstede eller ikke. Da hæves Tingens εἶναι frem, som det, hvorom der sporges, om det tilkommer Tingen som en οὐσία-Væren eller blot som et simpelt εἶναι.

Trendelenburg anfører (Pag. 459) som Exempel paa εἶναι med Accusativen følgende Sted af Anal. post. I, 2 (ved en Feiltagelse staaer hos ham II istedetfor I) τὸ γὰρ τί ἐστι μονὰς καὶ τὸ εἶναι μονάδα οὐ ταὐτόν. — Men dette Sted hører slet ikke herhen. Han maa have oversat sig det saaledes: thi hvad Eenhed er og det at være Eenhed, er ikke det Samme". Men naar man læser Stedet i dets Sammenhæng, saa seer man, at det maa oversættes anderledes, da μονάδα her er Subjectet og εἶναι betegner Væren. Der tales nemlig om, hvad Mathematikeren uden videre thetiskt (ei hypothetiskt) statuerer, og hvad han beviser, og ved denne Leilighed siges der, at der er Forskjel imellem hvad Eenhed er, og at der er en Eenhed.

Men herved bringes vi til et andet Spørgsmaal, nemlig det, hvad Forhold der er imellem ἀγαθῷ εἶναι og ἀγαθὸν εἶναι, naar ἀγαθὸν tænkes som Subject i en infinitivisk Sætning, hvis Prædicat ligger i εἶναι tilligemed Copulaen. Jeg svarer, at Forskjellen er, som imellem de to Udtryk: „det Godes Væren" og „at det Gode er", og hvo bliver ei en vis Forskjel her vaer? Men hertil kommer en tredobbelt Grund, hvorfor Aristoteles kan antages bestandig at bruge Dativen.

der da ingen Forskjel at gjøre imellem det selv og dets Væren (see ovenfor Pag. 18—19). Men spørges nu om Benævnelserne, saa betegnes naturligviis selve det Gode ved αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, Sjælen ved ψυχή; og vil man nævne Gjenstandens Begreb i Særdeleshed, saa maa man (cfr. ovenfor Pag. 11), dersom der menes Begreb i subjectiv Forstand, nævne dens λόγος (λόγος ὁ λέγων); menes der derimod Begreb i objectiv Forstand, hvilket dog vil sige Grundvæsen, maa man nævne dens τὸ τί ἦν εἶναι, og vil man endelig have dette Grundvæsen i en logisk Exposition (hvilken Definitionen skal give), men betragtet som dette Grundvæsens Begreb, eller rettere som Begrebet om dette Grundvæsen, da har man ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων (Metaph. IV, 6 omtrent i Midten).

Er der endelig kun Tale om Begreb i den Forstand, hvori derved ikke forstaaes Andet, end abstract Almeenforestilling, eller noget paa mange Gjenstande Anvendeligt, eller (mere objectivt) noget i mange Ting Gjenkommende, saa at Ordet Begreb kun skal betegne Det, som vi have for Øie, idet vi bestemme hos os selv, om en Ting skal kaldes saa eller saa, da ere de betegnende substantive eller adjective Ord selv umiddelbart de Udtryk, hvorved de saakaldte Begreber betegnes, som ἄνθρωπος, λευκόν, μουσικόν; cfr. Pag. 21.

III.

Imod Trendelenburg.

Trendelenburg begynder med den Bemærkning, at, "hvor man efter Sprogets hele Analogie skulde formode Accusativen (at være godt, at være lige) eller i al Fald en Casus, som Attractionen førte med sig, finder man blivende Dativen". Men strax Dette burde gjort ham opmærksom paa, at εἶναι med Dativ maa sige noget Andet, end med Accusativ. Han oversætter imidlertid, ligesom Flere have gjort, uden videre ἀγαθῷ εἶναι lige med εἶναι ἀγαθόν, og lader uden Berettigelse denne Oversættemaade gjelde, uden at agte paa, at "Det at være godt" dog ligefrem i Udtrykket siger noget Andet, end: "Det for Godt at være". Man kan dog ikke nægte, at det sidste Udtryk nærmest betegner Godts Væren, saa at

Godt nærmest bliver Subject, og ei som i hiint Udtryk Prædicat. At være godt, at være lige ("das gut seyn, das gerade seyn") betegner Det, at Noget er godt, og kan derfor kun anvendes, hvor der haves Hensyn til Et eller Andet, paa hvilket den nævnte Almeenforestilling anvendes, medens derimod grammatikalskt Udtrykket ἀγαθῷ εἶναι kun kan betegne, at det Nævnte selv har en Væren, hvilken dens Væren vistnok kan være en Prædicatværen, men ligesaafuldt kan være en Subjectværen, og, selv hvor den er en Prædicatværen, grammatikalskt træder op som Subject; thi Det, som nævnes, bliver nævnt som Det, hvem Noget tilkommer, eller som havende. I Udtrykket ἀγαθὸν εἶναι, naar dette betyder gut seyn, at være godt, staaer εἶναι som Copula, men i ἀγαθῷ εἶναι staaer det ikke som Copula, men som tilkjendegivende Væren. Denne store Forskjel maa vel agtes. Udtrykket med Dativ forekommer hos Aristoteles især just hvor der er Tale om, om og hvorvidt en οὐσία kan siges at være tilstede eller ikke. Da hæves Tingens εἶναι frem, som det, hvorom der spørges, om det tilkommer Tingen som en οὐσία-Væren eller blot som et simpelt εἶναι.

Trendelenburg anfører (Pag. 459) som Exempel paa εἶναι med Accusativen følgende Sted af Anal. post. I, 2 (ved en Feiltagelse staaer hos ham II istedetfor I) τὸ γὰρ τί ἐστι μονὰς καὶ τὸ εἶναι μονάδα οὐ ταὐτόν. — Men dette Sted hører slet ikke herhen. Han maa have oversat sig det saaledes: thi hvad Eenhed er og det at være Eenhed, er ikke det Samme". Men naar man læser Stedet i dets Sammenhæng, saa seer man, at det maa oversættes anderledes, da μονάδα her er Subjectet og εἶναι betegner Væren. Der tales nemlig om, hvad Mathematikeren uden videre thetiskt (ei hypothetisk) statuerer, og hvad han beviser, og ved denne Leilighed siges der, at der er Forskjel imellem hvad Eenhed er, og at der er en Eenhed.

Men herved bringes vi til et andet Spørgsmaal, nemlig det, hvad Forhold der er imellem ἀγαθῷ εἶναι og ἀγαθὸν εἶναι, naar ἀγαθὸν tænkes som Subject i en infinitivisk Sætning, hvis Prædicat ligger i εἶναι tilligemed Copulaen. Jeg svarer, at Forskjellen er, som imellem de to Udtryk: „det Godes Væren" og „at det Gode er", og hvo bliver ei en vis Forskjel her vaer? Men hertil kommer en tredobbelt Grund, hvorfor Aristoteles kan antages bestandig at bruge Dativen.

For det Første den, at ved *ἀγαθὸν εἶναι* er det uvist, om der menes, „det, at Godt er" (Subjectværen) eller "det at være godt" (Prædicatværen), medens Udtrykket dog ei kan betegne begge Dele tillige; dernæst tilkjendegiver jo Udtrykket *ἀγαθὸν εἶναι*, naar *ἀγαθὸν* bestemt staaer som Subject, udtrykkeligen hvad det er for en Væren, hvorom der tales, medens *εἶναι* med Dativen kun tilkjendegiver en Væren overhovedet, og lader det ubestemt, hvad enten denne Væren er en Subjectværen eller en Prædicatværen. Og denne Ubestemthed maa netop finde Sted, hvor en Tings *εἶναι* overhovedet først skal undersøges. Endelig maa bemærkes, at naar der specielt er Tale om Gjenstandens Væren, som saadan, saa træde Værelsen og Gjenstanden op i en Slags Modsætning, idet der jo er Tale om, at i Tanken er Tingen Eet, dens Væren et Andet. Dette Forhold betegnes nu bedst ved Dativen, og denne er for Grækerne her ligesaa naturlig, som Genitiven for os, naar vi sige: det Gode og det Godes Væren. Jeg har allerede bemærket, at hos Aristoteles den Dativiske Form fornemmeligen fremkommer, hvor der er Tale om, hvorledes det staaer sig med en omhandlet Gjenstands Væren, eller dog hvor dens Væren skal fremhæves, især forsaavidt der er Tale om, om dens *εἶναι* danner en *οὐσία*, det vil sige, om dens Væren er af den Art, at det Værende (*ὄν*), som ved Gjenstandens Navn betegnes, kan kaldes et egentligt Værende, et Grundværende. Her er altsaa hverken Tale om, om noget Vist, et unævnt muligt Subject, er noget Vist, hvor dette „er" kun vilde være Copulaen (*εἶναι ἀγαθόν*), ei heller om den simpelhen har Væren (*ἀγαθὸν εἶναι*); men der er da Tale om dens Væren, som saadan, og saa maatte her altsaa bruges et Udtryk, der paa den ene Side ikke endnu udtrykkeligen bestemte denne Væren hverken som en Subjectværen eller som en Prædicatværen, men derimod paa den anden Side fremhævede dette *εἶναι*, netop paa den Maade, Dativen bedst medfører.

Jeg gaaer nu til Det, hvori Trendelenburg især har villet finde Berettigelsen til sin Paastand, at f. Ex. *τὸ ἀγαθῷ εἶναι, τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, τῷ λευκῷ εἶναι* skulle betegne Begrebet, eller betegne det Nævnte betragtet med Hensyn til sit Begreb, derimod *ἄνθρωπος, λευκόν*, det Concrete. Jeg vil lade Følgende, som er Det, han begynder med, og er Hovedstedet hos ham, heelt aftrykke:

„Was ist denn nun der Unterschied beider Formen? Wir erkennen ihn besonders da, wo er sich durch die Bedingungen des einzelnen Falles aufhebt. In der angeführten Stelle phys. III, 5. p. 50 Sylb. τὸ γὰρ ἀπείρῳ εἶναι καὶ ἄπειρον τὸ αὐτὸ, εἴπερ οὐσία τὸ ἄπειρον καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου, wird das τὸ ἀπείρῳ εἶναι mit dem ἄπειρον, das unendlich seyn und das unendlich deswegen als gleich gesetzt, weil das Unendliche eine Wesenheit ist und sich nicht auf ein ὑποκείμενον bezieht. Es folgt aus diesem Grunde, daß die Form des εἶναι mit dem Dativ eben eine Wesenheit und nie ein auf ein ὑποκείμενον Bezogenes aussagt. Das ὑποκείμενον an sich kann verschiedene Bedeutungen haben; es ist aber immer ein Bestimmtes, auf das Anderes bezogen wird, entweder ein materielles Substrat als Träger von Eigenschaften oder ein ideelles Subject. Es ist eine Hauptsache, daß das Bezogenseyn (καθ' ὑποκειμένου) verneint ist. Weil das Unendliche (ἄπειρον) kein Bestimmtes, Begrenztes ist, noch räumlich gefunden wird, so ist hier Begriff und Erscheinung identisch. Es ist also das abstracte Wesen außerhalb der Erscheinung durch das τὸ ἀπείρῳ εἶναι ausgedrückt, während die concrete Form des Adjectivs die Form der Erscheinung ist. Diese Scheidung beider Weisen der Bezeichnung nach Begriff nnd Erscheinung bestätigt sich durch die übrigen Beispiele".

Jeg tilstaaer, at jeg slet ikke fatter, hvorledes man kan raisonnere saaledes, som Trendelenburg her raisonnerer. Det paaberaabte Sted lærer jo aldeles ikke Andet, end at her en Identitet af de Tvende: det Nævnte simpelhen og dets εἶναι med Dativ (af ἄπειρον og απείρῳ εἶναι), naar Gjenstanden, man har for sig, er en οὐσία; men hvilket af de to Udtryk der betegner Begrebet, eller om de maaskee begge gaae ud derpaa, lærer Stedet lige saa lidet, som det lærer, hvilket af Udtrykkene der betegner det Ene eller det Andet, eller hvad hvert af dem betegner, i de Tilfælde, da der er en Forskjel imellem begge. Jeg vil ikke her tale om, at man hos Aristoteles ikke maa skyde det Ord Begreb ind, hvor han ingen Anledning giver dertil. Trendelenburg udtrykker sig nøiagtigere, naar han siger „Wesenheit", „das abstracte Wesen außerhalb der Erscheinung"; hvorved han forresten kun kan mene οὐσία (ikke τὸ τί ἦν εἶναι).

Seer man nu nærmere til, saa maatte man vel snarere antage, at Ordet simpelhen netop betegner det Abstracte, Dativen med εἶναι derimod den phænome-

nale Fremtræden, nemlig naar man oversætter, som Trendelenburg, *ἀγαθῷ εἶναι, λευκῷ εἶναι*, ved „at være godt", „at være hvidt"; thi da betegne jo Ordene ei Godt, Hvidt simpelhen, men betegne disse som Prædicater hos Noget, de udsiges om (*καθ' ὑποκειμένου*), altsaa netop i phænomenal Fremtræden. Men vist er det, at hvilket af de to Udtryk der betegner Væsenet, lærer Stedet aldeles Intet om. Hvad det allene kan lære, er, at hos en *οὐσία* er den selv og det for den at være — Eet, altsaa at den selv og dens Væren er Eet; men saa maa jo det Udtryk, som betegner den selv, være Navnet for dens Væsenhed. Og nu kommer det Mærkeligste. I selve de anførte Ord staaer jo: *εἴπερ οὐσία τὸ ἄπειρον καὶ μὴ κ. τ. λ.* Her nævnes jo netop det ligefremme Udtryk (*ἄπειρον*) som Navnet paa Det, der her er en *οὐσία*. Dersom Trendelenburgs Forestilling var rigtig, maatte der have staaet *εἴπερ οὐσία τὸ ἀπείρῳ εἶναι καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου*.

Jeg kan her ogsaa paaberaabe mig de Anima II, 1, hvor det bestandigen er selve *ψυχή*, som kaldes en *οὐσία*; man see f. Ex. det ovenfor Pag. 15 anførte Sted, hvor der, dersom Trendelenburgs Forestilling var den rigtige, maatte have staaet, ikke *ἡ ψυχή* men *τὸ ψυχῇ εἶναι*. Men man seer, at det er selve *ψυχή*, der siges at være en *οὐσία κατὰ τὸν λόγον*; altsaa selve *ψυχή*, kaldes netop den begrebsmæssigen tænkte *οὐσία*, med det Tillæg, at den er Legemets *τὸ τί ἦν εἶναι*, hvor altsaa Væsenet udtrykkeligen haves for Øie.

Vistnok betegner Ordet med Dativ noget Abstract, medens det umiddelbare Udtryk kun betegner Tingen ligefrem. Men Det, hvad hiint Udtryk betegner, er ei den selv, betragtet i sit Væsen, altsaa betragtet in abstracto, (Sjælen selv, som Sjæl), men er kun dens Væren. Denne dens Væren kan nu ligesaavel som Tingen selv, betragtes baade in abstracto og in concreto. Derfor kan Udtrykket med Dativen ligesaavel bruges prædicatmæssigen, som det umiddelbare Navn paa Tingen selv kan det. Dette maa Trendelenburg reent have overseet, naar han siger: „Es ist eine Hauptsache, daß das Bezogenseyn (*καθ' ὑποκειμένου*) verneint ist", uagtet han paa næste Side selv anfører et Sted, hvor dette *καθ' ὑποκειμένου* netop finder Sted, idet netop Ordet i den dativiske Construction staaer som Prædicat. Ordene (Anal. post. II, 4) ere disse: *καὶ γὰρ τὸ ζῷῳ*

εἶναι κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ἀνθρώπῳ εἶναι. ἀληθὲς γὰρ πᾶν τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι ζῴῳ εἶναι (ὥσπερ καὶ πάντα ἄνθρωπον ζῷον), ἀλλ' οὐχ οὕτως ὥστε ἓν εἶναι „thi Dyreværen udsiges om Menneskeværen; thi det er vist, at al Menneskeværen er en Dyreværen (ligesom og ethvert Menneske er et Dyr), men ei saa, at de ere Eet". Meningen er ingen anden, end den, at, ligesom ethvert Menneske er et Dyr, saa er ogsaa al Menneskeværen en Dyreværen, uden at derfor Menneskeværen og Dyreværen ere Eet.

Den hele her omhandlede Forskjel har overhovedet Intet at gjøre med Forskjellen imellem Væsen og Phænomenalt; men det forholder sig med den paa følgende Maade: Der nævnes Noget; dette kan være Noget, som netop kun er at tænke som et Grundværende, f. Ex. selve det Gode, αὐτοάγαθον, ja som Det, vi kalde et Grundvæsen, f. Ex. Sjælen. Men nu skal der dog først afgjøres, hvorledes det staaer sig med dets Væsen, og derfor maa der tales om dets Væren, dets εἶναι. Nu finder det sig da, at dets Væren netop er en Usia-Væren. Her kommer da Dativen med εἶναι til at betegne denne Usiaværen, fordi Tingen selv, betegnet med Ordet umiddelbart, er en Usia. Derfor siges i saadanne Tilfælde udtrykkeligen, at den og dens Væren (ψυχή og ψυχῇ εἶναι) ere Eet. Men det er, fordi det umiddelbare Udtryk er Navnet paa en Usia (ψυχή betegner en Usia; ψυχῇ εἶναι betegner kun dens Væren; men da denne Usia er en saadan, som har sin Væren i sig selv, d. e. i sit eget Selv, saa ere begge Eet). — Men nu gives der dog ogsaa Tilfælde, i hvilke Tingen umiddelbart og det for den at være, ifølge Aristoteles, ikke ere det Samme; saaledes ere λευκόν og τὸ λευκῷ εἶναι ikke det Samme. Og hvorfor? Fordi det Hvide ei betegner en Usia; altsaa hverken λευκόν eller λευκῷ εἶναι betegner her en Usia; altsaa have vi her et af de Tilfælde, hvor den dativiske Construction ei betegner Væsen. Skulle vi nu sige Betydningen af begge i dette Tilfælde, saa maae vi sige: λευκόν betegner netop Noget Abstract, netop altsaa et Begreb, det vil her ei sige Andet, end Det, vi have for Øie som det Almene, den almene Grundforestilling, som staaer for os, naar vi kalde noget Vist hvidt; hvorimod λευκῷ εἶναι betegner dets Væren; men denne er nu ikke en Usia-Væren, men en Inhærentsværen. Det Hvide kræver til sin Væren (altsaa til sit εἶναι) noget Andet, end det selv, Noget, hos

hvilket det er, og om hvilket det derfor kan udsiges, og saaledes er da al λευκῷ εἶναι netop en Væren καθ᾽ ὑποκειμένου; saa at just det dativiske Udtryk kommer til at vorde udsagt om noget Andet.

Men nu kunde man spørge Aristoteles, om der dog ikke ogsaa maatte kunne være Tale om et αὐτὸ τὸ λευκόν, ligesom om αὐτὸ τὸ ἀγαθόν? Hertil maatte han vel nødes til at svare: jo! Slutningen af Metaph. VI, 4 lærer ogsaa, at Aristoteles ei har kunnet undgaae at indrømme det. Ja nu kan jo endogsaa Udtrykket λευκότης komme frem, og i Metaph. IV, 14, hvor det blot Qvalitative (τὸ ποιόν) afhandles, bemærkes udtrykkelig, at et blot ποιὸν saaledes kan substantialisere sig. En saadan λευκότης vil nu ogsaa Aristoteles ikke kunne nægte at være en οὐσία, ligesom han lader Krumheden være en saadan paa det Sted, som Trendelenburg viser hen til strax efter det ovenfor Anførte. Stedet staaer Metaph. VI, 11, i Slutn., hvor Aristoteles kortelig recapitulerer en Deel af det Foregaaende fra Cap. 4 af. Ordene ere disse, hvorved man maa underforstaae: „der er i det Foregaaende bleven viist": „ὅτι τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἕκαστον ἐπὶ τινῶν μὲν ταὐτό, ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν· οἷον καμπυλότης καὶ καμπυλότητι εἶναι, εἰ πρώτη ἐστι (at hos nogle Ting Grundvæsenet og den ligefrem nævnte Ting selv ere det Samme, som ved de første Grundværende, f. Ex. Krumheden og Krumhedens Væren, naar vi nemlig lade Ordet betegne første Grundværende). Her betegnes Krumheden, nemlig som saadan, altsaa reent taget i og for sig, som en οὐσία; og paa samme Maade maatte da vel ogsaa Hvidheden være bleven taget af Aristoteles, hvis han havde nævnet den.

Iøvrigt lærer ogsaa Det, hvad Trendelenburg ved denne Leilighed selv nødes til at sige, at han urigtigen har antaget den dativiske Form med εἶναι at skulle udtrykke Væsenet, ligeoverfor og i Modsætning til det ligefremme Navn. Thi her nævner Trendelenburg κάμπυλον som betegnende det Concrete, medens han tilføier, at καμπυλότης derimod betegner det Abstracte, som bliver Eet med καμπυλότητι εἶναι; altsaa seer man jo, at de to sidste Udtryk ei forholde sig til hinanden, som Concret og Abstract. Hvad iøvrigt Ordet κάμπυλον angaaer, saa vil man let see, at ogsaa dette betegner det Abstracte, nemlig det abstracte Prædicatsbegreb; thi det betegner Noget, som bliver at anvende i mange Tilfælde, altsaa noget Almeent,

tilmed Abstract. Det kan ogsaa være mangeslags, eller have mange Arter under sig. Skal det Concrete nævnes som concret, saa maa man sige: *κάμπυλον τι*, eller *κάμπυλον τόδε τι*. — *Καμπυλότης* betegner ikke det simple Prædicatsbegreb, men betegner dette i dets Substantialisering til Subjectsbegreb.

Angaaende Sagen selv vil jeg her dog endnu give den Bemærkning Plads, at unægteligen, uagtet Aristoteles ei synes her at have bemærket det, ogsaa en saadan *οὐσία πρώτη*, som *καμπυλότης*, kan træde frem som Prædicat; thi Ellipse-Krumheden kan dog siges at være en Krumhed; ligesom Yndighed kan siges at være Skjønhed, Snehvidheden at være en Hvidhed. Men Dette være kun yttret i Forbigaaende.

Da endnu eet af de Steder, som Trendelenburg især har holdt sig til, af mig allerede ovenfor (Pag. 21-22) er omtalt, nemlig Metaph. VI, 15, Begynd., saa vil jeg nu forlade ham, skjønt jeg ogsaa havde Noget at erindre imod de Steder, han anfører som saadanne, hvori man kan være uvis, om Dativen har sin Grund i Attraction eller ei.

IV.

Slutningsbemærkning

angaaende *τὸ τί ἦν εἶναι*.

Vi ville nu see tilbage, for at overveie, hvorledes Dativen, naar den føies til Udtrykket *τὸ τί ἦν εἶναι*, eller og indsættes deri foran *εἶναι*, er at tage.

Udtrykket *τὸ τί ἦν εἶναι* er et elliptiskt Udtryk. Der maa tænkes Noget til, og man spørger sig: Hvad og hvorledes? Nærmest kommer man vel til at supplere Navnet paa den Ting, hvorom der er Tale, i Accusativ, altsaa: *τὸ τί ἦν εἶναι τὸ πρᾶγμα* (Det hvad det var, at være den Ting), hvilket ogsaa nærmest svarer til, hvad Genitiven maa antages at udtrykke, naar det hele Udtryk, som om det var eet Ord, construeres med Genitiv (see ovenfor Pag. 16). Men nu finde vi dog Udtrykket fornemmeligen med den omhandlede Gjenstands Navn i Dativ. Staaer denne Dativ bag efter, som i flere af de ovenfor (Pag. 16) anførte Steder, saa kan den tages, som tilkjendegivende det Samme, hvad andenstedes Genitiven giver

tilkjende. Men anderledes stiller Sagen sig, naar Dativen er sat ind imellem ἦν og εἶναι; see ovenfor Pag. 16 og Pag. 17, hvor vi havde: τὸ τί ἦν ἑκάστῳ, og ἐκείνῳ, εἶναι. *) Naar hist, hvor vi tænke os en Accusativ underforstaaet efter εἶναι, dette Ord kun havde Betydning af Copula, saa fordrer Dativen nu, at vi nærmest maa tænke os εἶναι som reel Væren. Man maa da nemlig oversætte saa: „Hvad det var at være for den Ting", det er det Samme som: „hvad Tingens Væren var". Men naar man nu bemærker, at Begrebet, som gives i Definitionen, er Svaret paa det Spørgsmaal: τί ἐστι; hvor ἐστι kun staaer copulativt, saa bringes man simpelt til at oversætte saa: „hvad det var for den Ting, at den er", (ɔ: hvad det var, der bestemtes, at Tingen er), hvor saa „hvad" hører til dette sidste „er". Man construere saa: „Der bestemtes, at Tingen er hvad?" Eller: „Tingen var at være hvad?" Det er aabenbart, at her „hvad" har en Prædicats-Betydning, ligesom overhovedet, naar der spørges med med et simpelt Hvad? (Cfr. Pag. 7). Vi møde ogsaa hos Aristoteles de Udtryk: τί εἶναι, τὸ τί εἶναι. Saaledes fik da dog Ordet εἶναι i Udtrykket τὸ τί ἦν εἶναι ogsaa kun copulativ Betydning. Blandt de Steder, hvor τί εἶναι forekommer, vil jeg blot anføre det Sted, Metaph. IV, 6, som findes ovenfor Pag. 11, Noten.

En Tings Væren kan overhovedet forstaaes dobbelt: enten som blot betegnende, at den er, at den har Tilvær, eller som betegnende dens Væren med dennes hele Indhold, dens indholdsfulde Væren. Medens nu den blotte Væren tilkjendegiver, at Værelsen er det Prædicat, hvorom der spørges (om den f. Ex. har sin Væren i sig, eller kun i og ved et Andet), saa tilkjendegiver dens indholdsfulde Væren, eller dens Hvadhed (hvad den er), at der ved denne Væren, dette er, sees hen til Angivelsen af Noget, som Tingen er. Naar man har for, blot at bestemme, om Noget enten har en Usiaværen eller blot en Væren καθ' ὑποκειμένου, κατὰ συμβεβηκός, saa kommer εἶναι til at betegne reel Væren, eller det Slags Væren, som menes, naar vi tale om Værende. Men har man Hensyn til, hvad en Ting er, saa kan Væren, εἶναι, skjønt kun tænkt som copulativ Væren, betegne Det, hvad der,

*) Jeg maa her bemærke, at det kun er den gamle Text, som her har Dativerne foran εἶναι; den Berliner sætter dem bag efter, og har kun de gamle Læsemaader blandt sine Varianter.

naar Tingens οὐσία defineres, kommer til at staae efter ἐστι, medens denne οὐσία selv (med sit ligefremme eller umiddelbare Navn — man bemærke Dette med Henblik til vort Forrige!) staaer som Definitionens Subject, hvilken Tingens Væren da er dens τί ἦν, som nu siges, at være: „det hvad den var at være", eller „det hvad det var at den er"; hvilket „er" da, som sagt, egentligen er det copulative „er" refereret til „hvad".

Man kan rykke sig Dette nærmere ved — da dog det τί, vi have i τὸ τί ἦν εἶναι, fra først af er et spørgende, — at sætte Svaret ind i Udtrykket. Lad Gjenstanden være Sjælen, saa vilde vi altsaa sige: ἐντελέχεια σώματος ὀργανικοῦ ἦν τῇ ψυχῇ εἶναι — „et organiskt Legemes Entelechie var det for Sjælen at være", eller: „det hørte Sjælen til at være en saadan Entelechie". Her har være aabenbar kun Copulabetydningen. Vi have en saadan Prædicats-Accusativ til εἶναι i Ordet ὅπερ i den første Deel af følgende Sætning, hvori τι er Subjectet: ὅπερ γάρ τι ἦν εἶναι, ἔστι τὸ τί ἦν εἶναι — („thi en Gjenstands τὸ τί ἦν εἶναι er Det, hvad den var at være" Metaph. VI, 4).

Man kunde oversætte en Tings τὸ τί ἦν εἶναι ved Tingens primitive Hvadhedsværen; men man vil see, at i dette Ord betegner Væren kun copulativ Væren.

Jeg har begyndt med at lade aftrykke Begyndelsen af Aristoteles's Metaphysiks 6te Bogs 6te Capitel. Jeg vil ende med at omtale Indholdet af de to foregaaende Capitler, det fjerde og femte. Noget af Begyndelsen af det fjerde er iøvrigt allerede omtalt forhen Pag. 19-20. Jeg vilde ønske, at jeg turde paatage mig at oversætte det; men jeg tør ikke sige, at jeg forstaaer det Linie for Linie.

Aristoteles siger her, at han først vil omhandle τὸ τί ἦν εἶναι blot logiskt, hvilket kan oversættes „i begrebsbehandlende Henseende", han har herved Hensyn til Logiken, hvis Lære om Definitioner her kommer i Betragtning; λογικῶς vil nemlig Spørgsmaalet om en Tings τὸ τί ἦν εἶναι falde sammen med det, om den kan være Gjenstand for en Definition, altsaa for en λόγος, der i den Grad blev τὸ τί ἐστι λέγων, at den kunde føre til en λόγος τὸ τί ἦν εἶναι λέγων. Herved bemærkes nu, at, ligesom τὸ ἔστι gjelder om alle Ting, skjønt ikke paa eens Maade (οὐχ' ὁμοίως), men om nogle principaliter (πρώτως), om andre blot paa medfølgende Maade (ἑπομένως), saaledes maa nu ogsaa τὸ τί ἐστι tilkomme alle Ting,

men simpelhen eller ligefrem (ἁπλῶς) dog kun τῇ οὐσίᾳ; paa en Maade derimod ogsaa de andre Ting (jeg oversætter her πῶς, med den latinske Interpret, som om der stod πως uden Circumflex). Saa Meget bliver imidlertid dog vist (φανερόν), at Definition og *τὸ τί ἦν εἶναι* principaliter og ligefrem hører de Grundværende til (*τῶν οὐσιῶν ἐστι*); ja i Slutningen af næste Capitel, hvor den blot logiske Omtale ender, hedder det endog: *Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ὁ ὁρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνον τῶν οὐσίων ἐστὶν ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἁπλῶς, δῆλον.* (Det er da klart, at Definitionen er Begrebsbestemmelsen af Tingens Grundvæsen, eller dens primitive Hvadhed, og at om en saadan er der enten allene eller dog især og først og simpelhen kun Tale, hvor der er en *οὐσία*). Man seer det Betingede og Dubitative i hele denne Bestemmelse. Foran (i Slutningen af Capitel 4) blev indrømmet, at, da Ordet Værende (*ὄν*) deels kunde betegne et vist bestemt Noget (*τόδε τι*), deels blot noget Qvantitativt, Qvalitativt (her menes overhovedet noget Inhærerende), saa vilde der ogsaa kunne være (*ἔσται*), „et Begreb om og en Definition paa hvidt Menneske, dog paa en anden Maade, end ved Hvidt og ved det Grundværende". Dette forstaaer jeg saaledes: Hvidt Menneske kunde defineres ved det Menneske, hvis Farve er hvid; men Menneske for sig, hvidt for sig, maatte nu defineres anderledes.

Her fik man iøvrigt en Definition, som kun var en *ἐκ προσθέσεως λόγος* (cfr. Begyndelsen af Cap. 5), hvorved vi kunne see tilbage til det i fjerde Capitels første Deel Forekommende, ifølge hvilket *ἐπιφάνεια λευκή*, hvid Overflade, ei skal være noget saadant for sig Bestaaende, at der kan tales om dets *τὸ τί ἦν εἶναι*. Her hedder det: *διὰ τί; ὅτι πρόσεστιν αὕτη* (saaledes læser Duvals Udgave og ifølge Berliner-Udgaven de fleste Haandskrivter, skjønt den selv har optaget *αὐτό*; Alex. Aphr. foretrækker og *αὕτη*). Meningen er, ifølge den Forklaring, Scholierne give: „Hvorfor? Fordi saa Begrebet *ἐπιφάνεια* maatte optages i selve Bestemmelsen af den nævnte Gjenstands *τὸ τί ἦν εἶναι*." Derfor tilføies: *ἐν ᾧ ἄρα μὴ ἐνέσται λόγῳ αὐτό, λέγοντι αὐτό, οὗτος ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ*; hvilke dunkle Ord, jeg vil gjengive saaledes: „Begrebsbestemmelsen af en Tings Grundvæsen skulde dog, idet den bestemmer, hvad dette er, ei indeholde just dette Samme, hvad den skal bestemme". Meningen er, at

Definitionen paa hvid Overflade skulde dog ei bruge noget af de Ord, hvormed Gjenstanden benævnes; altsaa maatte man ei definere: „hvid Overflade" ved at være den Overflade, som o. s. v. Denne Indvending kunde imidlertid bortfalde, naar man fik et eget Navn for hvid Overflade, f. Ex. Kjortel, *ἱμάτιον*. Men derfor synes dog en saadan Gjenstand ikke egnet til at være Gjenstand for et *τὸ τί ἦν εἶναι* (idetmindste ikke principaliter og *ἁπλῶς*). Et Tilfælde, hvor saadan Sammensætning af Tvende, et *συνδεδυασμένον*, finder Sted, have vi i Huulnæsetheden, *σιμότης*, hvis græske Navn hverken indeholder Noget om *ῥίς* eller om *κοιλότης*; ligeledes kan man herved tænke paa Qvinde, hvis Navn involverer Menneske saaledes i sig, at man synes at gjentage sig, altsaa at komme med en *προσθέσις*, naar man vil definere det ved det Menneske, som o. s. v.

Aristoteles's Resultat bliver, at *τὸ τί ἦν εἶναι* kan tages mere eller mindre strengt og egentligen, ligesom *οὐσία*, saa at man altsaa maatte kunne tale om et egentligt og et ikke egentligt *τὸ τί ἦν εἶναι*, idet han bemærker: *πολλαχῶς λεκτέον εἶναι τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι*.

Derefter gaaer han til det i Cap. 6 Afhandlede, hvoraf jeg har givet Begyndelsen ovenfor Pag. 3-4, og nu beder jeg da at see tilbage hertil. Hermed begynder den ontologiske Betragtning, hvor da Forskjellen imellem accidentel Væren og Væren i og for sig bliver det Første, som afhandles, for nu at oplyse, hvad der ontologiskt skal kunne kaldes *οὐσία*, hvor det da kommer an paa Modsætningen imellem Gjenstanden selv og dens Væren, hvorom nu udførligen er bleven talt.

Jeg ønsker nu, at jeg ved det her Meddeelte maa have bidraget Noget til Opklaringen af de mange Dunkelheder, som Aristoteles frembyder.

At det i det Foregaaende ikke har været Hensigten at give eller indlede nogen selvstændig Bedømmelse af de omhandlede Aristoteliske Begrebsbestemmelser, maa vel forstaae sig af sig selv. Men jeg kan dog nu tilsidst ikke undlade at yttre, at det forekommer mig, at Aristoteles skulde have taget den hele Sag anderledes, idet Spørgsmaalet om *οὐσία* og det om *τὸ τί ἦν εἶναι* skulde være holdte ude fra hinanden. I Henseende til hiin maatte da ontologiskt, hvad den reelle Væren angaaer, bemærkes, at her var at skjelne imellem Subsistentsværen og Inhærentsværen, og at hiin i Virkeligheders Rige kun var at tillægge for det Første hver bestemt concret for sig bestaaende Ting, altsaa hvad der antydes ved

Udtrykket: τόδε τι, dernæst en saadan Tings Entelechie, og endeligen dét Eviges Fremtrædelser i Det, vi kalde selve det Gode, selve det Skjønne o. s. v.; hvortil saa endnu maatte, i Henseende til den ideelle Væren eller Tankens Rige, føies: deels saadanne for Tanken sig fremstillende Configurationsheelheder, som f. Ex. Cirkelen, deels alle Begreber overhovedet, som Begreber betragtede, saasnart de substantialisere sig for Tænkeren, endog Begreberne om det Accidentelle, f. Ex. Krumheden, Hvidheden.

Derpaa maatte bemærkes, at Reflexionen nu ved Alt, hvad enten det har en Subsistentsværen eller en Inhærentsværen, kan spørge: τί ἐστι; og altsaa ogsaa kan komme til at tale om dets egentlige Grundvæsen, dets τὸ τί ἦν εἶναι, altsaa Gjenstanden for dets Realdefinition; thi dets τί εἶναι forfulgt til Grunden maa give os dets τὸ τί ἦν εἶναι, saa at dette Udtryk og det derved Betegnede Intet videre har at gjøre med Forskjellen imellem Usia-Væren og Ikke-Usiaværen. Choleraen for Exempel maa dog kaldes noget Accidentelt (συμβεβηκός), d. e. Noget, som kun er, forsaavidt det er hos noget Andet, nemlig et Menneske. Men hvor tragte ikke Lægerne efter at udfinde dens egentlige Væsen, dens Grundvæsen? Hvad Negersortheden, jeg mener selve det Negersorte, angaaer, saa forsømme vore Physiologer ei at oplyse os om dens egentlige Grundbeskaffenhed, eller hvad den i sit Væsen egentligen er. Ja der maatte dernæst videre endog spørges, om ikke det Accidentelle, ligesaavel som det Subsistentielle, kan have sin Grundform (εἶδος), ja muligen sin sig hypostaserende ἐνέργεια, skjønt deraf ikke just strax vil fremgaae en ἐντελέχεια (et Ord, ved hvilket man kan komme til at tænke paa de gamle Nordboers Vætte). Om ikke de acute Sygdomme ere at betragte saa, er en Sag, vore Physiologer ei have kunnet undlade at bringe paa Bane.

Bedømmelse af de iaar indkomne Priisafhandlinger.

Til Besvarelse af de i forrige Aar udsatte Priisopgaver indkom 5 Afhandlinger, nemlig een theologisk, een retsvidenskabelig, to historiske og een æsthetisk.

Vedkommende Censorers Bedømmelser af disse Afhandlinger lyde saaledes:

1. Af den theologiske Afhandling.

Over den i Aaret 1847 udsatte Priisopgave: "En historisk-critisk Fremstilling af de ireniske Bestræbelser for at gjenforene den catholske og protestantiske Kirke", har Facultetet modtaget een Afhandling, som er forfattet paa Dansk, med Devise: "*Μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν;* 1 Cor. 1, 13."

Forfatteren af denne Afhandling har vel arbeidet med Flid og Interesse og med en dogmatisk Skjønsomhed, som lader vente, at han under gunstigere Forhold vilde have kunnet levere et tilfredsstillende Arbeide. Men da han har manglet Adgang til de fleste Kilder og til et tilstrækkeligt Apparat af literaire Hjelpemidler, savner hans Behandling af Opgaven deels Fuldstændighed i Omfang deels den dyberegaaende Vurdering af Bestræbelser, der kun rigtigen kunne bedømmes, naar de betragtes i deres Forbindelse med Tidsalderens hele kirkelige og politiske Forhold. Facultetet seer sig derfor ikke istand til at kunne tilkjende Forfatteren Præmien for den indsendte Afhandling.

Det theologiske Facultet, den 23de September 1848.

H. N. Clausen. *C. E. Scharling.* *C. T. Engelstoft.* *H. Martensen.*

C. Hermansen.